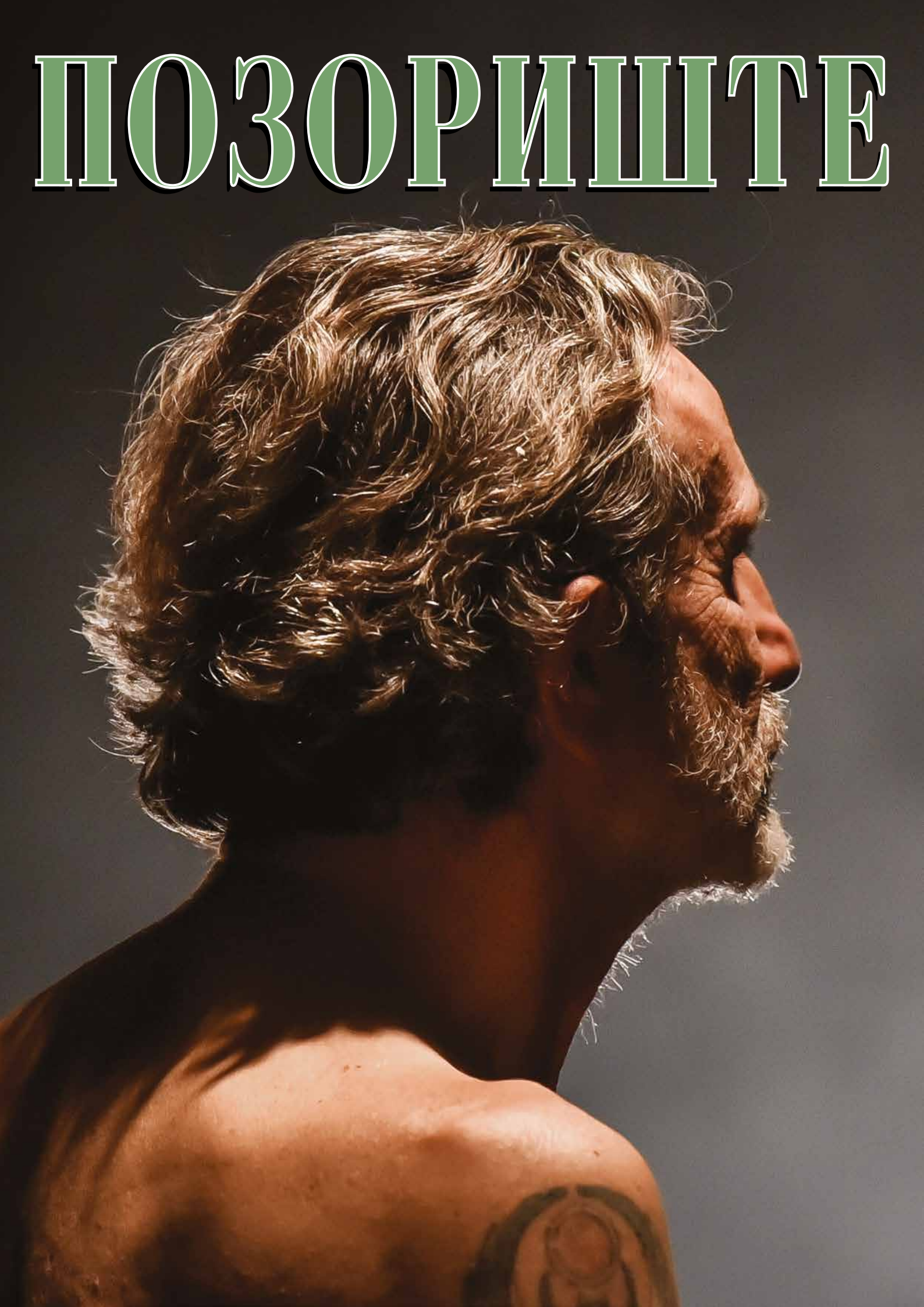
ПОЗОРИШТЕ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
SERBIAN NATIONAL THEATRE

ЈЕВАНЂЕЉЕ ПО Ф. М. ДОСТОЈЕВСКОМ

Редитељ: Јернеј Лоренци

Сценограф: Бранко Хојник
Костимографкиња: Белинда Радуловић
Композитори: Бранко Рожман и Димитрије Бељански
Кореограф: Грегор Луштек
Дизајн светла: Бранко Хојник и Јернеј Лоренци
Сарадник на тексту: Матиц Старина
Асистенткиње редитеља: Ана Јанковић и Исидора Куленовић
Асистенткиња сценографа: Данијела Матовић
Асистенткиња костимографкиње: Снежана Хорват

Играју:
Радоје Чупић
Лидија Стевановић
Ненад Пећинар
Марија Меденица
Соња Кеслер
Нина Пророчић Рукавина
Душан Вукашиновић
Димитрије Аранђеловић

Квартет Пнеума:
Димитрије Бељански, клавир
Стефан Миловић, кларинет
Нина Хениг, виолончело
Катарина Бадњар, виолина

Град Нови Сад
City of Novi Sad

CENTAR
ZA NAUKU VIZUELNE KULTURE

ПОЗОРИШТЕ

ГОД. LXXIX 162. сезона, 2022/2023. ЛИСТ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА новембар 2022 – март 2023.

ДРАМА

Премијера драме *Јеванђеље по Ф. М. Достојевском*

Многогласје: Реч редитеља **| Јернеј Лоренци** . . . 3

Фото-репортажа – *Јеванђеље по Ф. М. Достојевском* . . . 4

Бојана Милановић млада искра . . . 6

Све ће доћи у своје време: интервју са Соњом Кеслер **| Гала Гајин** . . . 7

Свака улога оставља мали траг мог постојања на сцени: Интервју са Бранославом Јерковићем **| Гала Гајин** . . . 8

Добитник Награде „Предраг Пеђа Томановић . . . 9

Позориште је доживотни изазов и учење: Разговор са Маријом Меденицом, лауреаткињом награде на бечејском фестивалу **| Гала Гајин** . . . 10

Само што небо није пало: Критика, *Ревизор* Н. Гогоља **| Игор Бурић** . . . 13

Драматизација *Голманової страха од пенала*: Белешке младих о... **| Милан Радоичић** . . . 15

ОПЕРА

Премијера опере *Евгеније Оњегин* П. И. Чајковског

Она је лирска душа: Интервју са Данијелом Јовановић, првакињом Опере, о улози Татјане **| Ивана Илић Киш** . . . 17

Валтер Атанази, диригент опере *Евгеније Оњегин* . . . 19

Лино Привитера, редитељ и кореограф опере *Евгеније Оњегин*: Интервју **| Ивана Илић Киш** . . . 20

О Пушкиновом Евгенију Оњегину **| Невена Варница** . . . 22

Пушкинова дела у оперском репертоару СНП-а **| Ивана Илић Киш** . . . 23

Свака птица својим гласом: Разговор са проф. др Весном Аћимовић **| Ивана Илић Киш** . . . 24

Професорки, с љубављу и поштовањем **| Весна Аћимовић** . . . 25

Кнегиња чардаша, обновљена енергија: Разговор са Драганом Јеринкићем, кореографом оперете . . . 26

Ко не сања, тај не живи: Интервју са Сашом Петровићем, прваком Опере **| Ивана Илић Киш** . . . 28

Ad libitum, с концертмајсторима Опере СНП-а: Владимир Ћуковић и Сергеј Шаповалов **| Ивана Илић Киш** . . . 31

Из Оперског студија „Војислав Солдатовић": Давиде Делисанти, као гост **| Гала Гајин** . . . 34

БАЛЕТ

150. извођење балета *Грк Зорба*

Грк Зорба **| Тони Ранђеловић** . . . 35

Зорба вечно млад **| Верица Козарев Кларић** . . . 37

Увек се радујем новим улогама: Разговор са Катарином Кљајић, солисткињом Балета **| Ивана Илић Киш** . . . 38

Две Враголанке: први пут у улози Рајна Ремовић и Лана Стојановић **| Ивана Илић Киш** . . . 40

Први пут у улози: Критика **| Ксенија Дињашки** . . . 42

Сарадња Балетске школе са Балетом СНП-а **| Сања Вучуревић** . . . 43

Први кораци ученика Балетске школе на сцени СНП-а **| Лариса Гајић** . . . 44

ТЕХНИКА

Срце и душа Технике: Разговор са Јеленом Даниловац **| Александар Милосављевић** . . . 45

ИЗ УМЕТНИЧКЕ АРХИВЕ И БИБЛИОТЕКЕ

Првих пет сталних сценографа СНП-а: 1. део: Миленко Шербан **| Милена Лесковац** 47

ИЗ ИСТОРИЈЕ ПОЗОРИШТА

Молијер: о једном славном незнанцу **| Невена Јанаћ** 50

„ПОЗОРИШНА ПРИЧА"

Последња позоришна представа **| Ласло Блашковић** 52

IN MEMORIAM

Кореограф, балетски играч и педагог: Владимир Логунов **| Ива Игњатовић** 54

Љубиша Лазаревић, диригент (1933-2022) 55

ИЗЛОГ ИЗДАЊА СНП-а

Награда „Лаза Костић" за издавачки подухват године 56

Књиге и лист „Позориште" 56

ПОЗОРИШТЕ

ГОД. LXXIX 162. сезона, 2022/23. ЛИСТ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
новембар 2022 – март 2023.

Српско народно позориште
Позоришни трг 1, Нови Сад
Телефон: +381 21 66 21 411
ISSN 0352-907X
www.snp.org.rs

Први број Позоришта у издању Друштва за Српско народно позориште изашао је 26. децембра 1871, а последњи, недатиран, 1908. године. Године 1880. и 1883. лист није излазио, а 1881/82. издаван је као годиште сезоне. У том периоду Позориште је уређивао Антоније Хаџић. Од 5. новембра 1909. до 31. јануара 1910. лист уређује Јован Грчић, најпре под именом Позориште, а затим Ново позориште. Уредници листа Позориште у новој серији 1968–2005: Зоран Јовановић (1968–1977), Звездана Шарић (1977–1979), десет бројева у сезони 1979/80. уредили: Милица Остојић, Мирко Петковић и Гордана Торбица; Јасмина Њаради (фебруар – мај 1981), Лазар Васић (октобар 1981 – март 1982), Смиљана Лагатор (јуни 1992 – март 1993), Весна Крчмар од 1983. до 2005; од 2007. Александар Милосављевић; од 2008. до 2015. Даринка Николић (електронско издање за сезоне 2013/2014. и 2014/2015); од марта 2021. Александар Милосављевић.

Фотографије у броју: Културни центар „Милош Црњански", Балетска школа, Позориште на Теразијама, Бранислав Лучић, Миомир Ползовић, Александар Рамадановић, Срђан Ђурић, Срђан Дорошки, Владимир Величковић, Марија Ердељи, Серена Николети, Бојан Кргић, Соња Видаковић Савић, Анђелко Васиљевић, приватна архива уметника и фотографије у слободном приступу са званичних електронских портала.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

792(497.113)

ПОЗОРИШТЕ / главни и одговорни уредник Ласло Блашковић. - Год. 1, бр. 1 (26. дец. 1871)-год. 34, бр. 8 (1909) ; год. 1, бр. 9 (1909)-год. 2, бр. 24 (1910) ; н.с., год. 36, бр. 1 (1968/1969)-год. 75, нов. (2008/2009) ; год. 76, март (2020/2021)- . - Нови Сад : Српско народно позориште, 1871-1910 ; 1968-2009 ; 2021- . - 30 cm

Повремено.

ISSN 0352-907X = Позориште (Нови Сад)

COBISS.SR-ID 16329986

За издавача:
др ЗОРАН ЂЕРИЋ, в. д. управника СНП-а

Редакција:
АЛЕКСАНДАР МИЛОСАВЉЕВИЋ и
мр ИВАНА ИЛИЋ КИШ, уредници овог броја
НЕВЕНА ЈАНАЋ
СОЊА ВИДАКОВИЋ САВИЋ
др МИЛЕНА ЛЕСКОВАЦ
ЛАСЛО БЛАШКОВИЋ
др ЗОРАН ЂЕРИЋ

Графички уредник:
СОЊА ВИДАКОВИЋ САВИЋ
Компјутерски слог:
ЉИЉАНА БИЛБИЈА
Фотографија на корицама из драме „Јеванђеље по Ф. М. Достојевском", у улози Радоје Чупић:
фото МАРИЈА ЕРДЕЉИ
Штампа:
ФУТУРА, Нови Сад
Тираж:
300

фото М. Ердељи

Премијера драме
Јеванђеље по Ф. М. Достојевском
17. март 2023, СНП

Многогласје

Реч редитеља

Било је рано лето, у јуну. Навече сам седео у башти кафане (у Целју). Светлост се згушњавала, као мед. Чекао сам пробу и гледао наоколо, празне главе.

Насупрот кафане, преко цесте, зграда на неколико спратова. Већином отворених прозора. И како се светлост пунила тамом, тако су се палила светла иза већином отворених прозора. Само светла, никог нисам видео. Светло по светло. Прозор по прозор. И напољу све тамнији мрак. И – тако ми се чинило – све дубља тишина.

И одједном чујем некакав вапај иза једног од прозора, а ускоро се тај вапај претвара у крик. Па онда исто у неком другом прозору. Па трећем, и тако даље. Крикови су све гласнији и све болнији.

И тишина наоколо све јача. Али никог нема. Само светла иза већином отворених прозора.

Празна уста вичућих прозора. Хор самоћа, тако сам доживео ово ранолетно многогласје.

Полифонија бола.

И тим сам речима 17. јануара започео свој несигуран говор глумачкој екипи и свима осталима, које сам, са ретким изузецима, видео први пут у животу.

Да осећам, тако сам отприлике наставио, како требамо тим празним прозорима дати име и лице и причу, и да су та имена Лиза, Родион, Иван, Аљоша, Дмитриј, Фјодор, Соња, Ставрогин, Шатов, Мишкин, Наташа, Версилов, Кротка, Марej и тако даље и тако даље.

Нисам знао која имена тачно и тачно које приче, то је дошло касније, са именима и лицима и причама Соње, Нине, Лидије, Марије, Димитрија, Душана, Ненада и Радоја.

Данас је 9. март. Седим у Треми, кафани СНП-а у Новом Саду и куцам ове реченице. И, иако немамо пробу, чујем како су се гласови и лица и приче Миколке и Душана и Лизе и Нине и Версилова и Ненада и Зосиме и Радоја и Соње и Дмитрија и Лидије и Волконског и Неточке и Марије и Димитрија и Аљоше и свих осталих измешали у нешто нераскидиво, и нешто не до краја јасно, али нужно да се чује. Надам се, да не само за мене. И чујем шапат, можда самог Достојевског, једва чујан, који гласи: Ниси сам.

Јернеј Лоренци, редитељ

Јернеј Лоренци, фото М. Ердељи

ЈЕВАНЂЕЉЕ ПО Ф. М. ДОСТОЈЕВСКОМ

Режија: Јернеј Лоренци

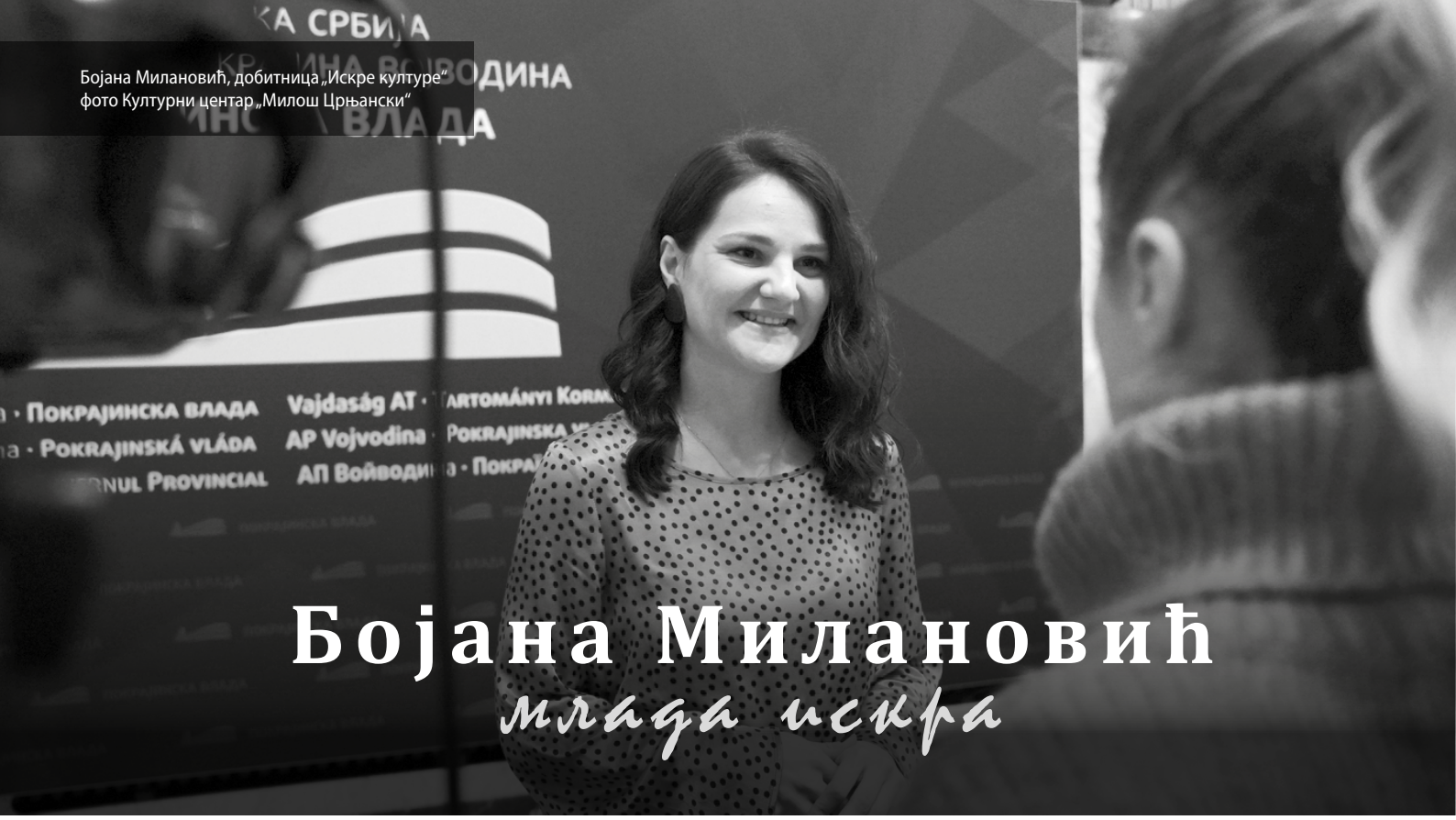

фото М. Ердељи

Бојана Милановић, добитница „Искре културе“
фото Културни центар „Милош Црњански“

Бојана Милановић
млада искра

Глумица Српског народног позоришта Бојана Милановић добитница је „Искре културе“ за савремено стваралаштво младом аутору до 35 година. Једна је од овогодишњих лауреата Годишње награде „Искра културе“ 2022, коју додељује Културни центар Војводине „Милош Црњански“ у Новом Саду у циљу указивања и афирмисања истинских вредности, као и стваралачких резултата у култури и уметности.

Из образложења

Бојана Милановић је рођена 1990. у Руми. Дипломирала је 2014. на Академији уметности у Новом Саду – Одсек глума на српском језику, у класи Јасне Ђуричић и Сање Ристић Крајнов. Завршила је мастер студије 2015. код професора Радослава Миленковића као најбољи студент, са просеком 10. Стална је чланица ансамбла Драме Српског народног позоришта, али је играла и у представама Народног позоришта у Суботици, Градског позоришта у Бечеју, новосадског Позоришта младих, Народног позоришта Сомбор…

Како је својевремено рекла Горица Поповић, глумац се за своје ауторство бори на стешњеном простору између репертоарских приоритета позоришта, ауторских амбиција редитеља и владајућих трендова који обликују укус културне јавности. Бојана Милановић је успела да и у тако ограниченим општим условима постане препознатљива не само као глумица него и као подстицајан сарадник. О томе не сведочи само драма ***Ко је убио Џенис Џоплин?***, која је обележила досадашњи ток њене каријере, будући да јој је донела безмало све релевантне награде, од Стеријине за најбољег младог глумца до „Зорановог брка“ на Данима Зорана Радмиловића или „Златне фибуле“ на Виминацијум фесту.

Убедљивошћу глумачког доживљаја, уложеном и испољеном енергијом и сувереним владањем широким спектром изражајних средстава, остављала је Бојана снажан печат у свакој представи, без обзира на наслов, редитеља или сцену. Ликовима је приласила са непроменљивом интелектуалном запитаношћу и ентузијазмом, градећи их снагом свог талента и изворне глумачке страсти, које су само употпунили глумачка вештина, прецизност и већ сад јасно испољена зрелост.

Статуе и плакете, награда „Искра културе“
фото Културни центар „Милош Црњански“

Соња Кеслер као Магдалена
у драми *Код вечите славине*
фото В. Величковић

Све ће доћи у своје време

Соња Кеслер је млада глумица која у Српском народном позоришту храбро корача из улоге у улогу

Публика је првенствено зна као Џенис Џоплин, са глумицом Бојаном Милановић тумачи исти лик, и према критикама, њих две одлично функционишу, комуницирају и надопуњују се на сцени. Управо је представа *Ко је убио Џенис Џоплин?* Соњи и Бојани донела је више од 20 признања, међу којима су најзначајнија Стеријине награде, награда за најбољу младу глумицу на фестивалу „Театар на раскршћу", „Златна фибула" на Виминацијум фесту...

Потврда њене глумачке величине, стигла је са Стеријином наградом за улогу Магдалене у представи *Код Вечите славине*, коју Соња, према критици Светислава Јованова „изводи суверено, водећи посматрача кроз све стилске и жанровске регистре: подједнако убедљива у стишаној концентрацији одрицања, као и опасном сјају лудила".

Поштоваоци њеног глумачког дара, који она, заједно са вером да позорште има огромну моћ, скромно носи, у Српском народном позоришту могу је гледати у *Вишњику* Радослава Миленковића, *Вештицама из Салема* Никите Миливојевића, *Граматици поремећаја*, *Мидлсексу* Јоване Томић, *Слепој мрљи* Андреја Мажерија.

Улога Магдалене неупитно Вам је одговарала, па је донела и Стеријину награду. Шта Вама значи Магдалена и због чега би младе девојке моле да се поистоветите с њом?

Магдалена је за мене и даље непознаница по многим питањима. Међутим, и ја сам себи непознаница. Увек ме охрабри кад се треба разуздати. Та ватра која буја и јури, опире се и дивља у раној младости у тако непознатим просторима бића, веома је заводљива за глумца. Али то је само улога: срљати, изгарати из беса је пропаст. У младости све изгледа вечно. Ипак, све учињено оставља трага на каснији живот.

Откад сте се појавили на даскама СНП-а, привукли сте велику пажњу редитеља, идете из поделе у поделу, и то кроз главне улоге, па је ваша запажена рола и Дездемона у* Мидлсексу*. Одважна млада екипа се окупила и проговорила о половима, суочавању са собом, страховима, сексуалношћу.

Иза овог једноставног наслова стоји невероватно испричана прича. У човеку је тако много ствари, а тако лако може бити осакаћен у покушајима да буде смештен у калуп. То је интимна и дирљива прича о различитости. За публику је важно да негује племенитост и саосећање, *Мидлсекс* од гледалаца баш то тражи.

Редитељ представе* Слепа мрља*, Андреј Мажери, ујединио је три античке трагедије. Шта по Вашем мишљењу ова представа доноси публици?

Слепа мрља доноси још једну важну причу о породици, о неизбежности судбине. Важно је погледати представу. Питање слепила као физичке препреке или нечег већег разлог је због чега је мени ова представа важна, а може постати и публици.

Врло је важно поменути и* Ко је убио Џенис Џоплин?*, представу у којој играју уиграни дуо Соња Исаиловић [Кеслер] и Бојана Милановић. Како гледате на све успехе ове представе из данашње ове? Да ли сте очекивали да ће представа бити толики бум?

Комплетан овај процес с редитељком Соњом Петровић на челу, био је диван, али нисмо очекивали да ће представа постићи оволике успехе. То је права срећа. Нисмо очекивали да ће нас, као екипу представе, садржај драме Тијане Грумић толико заразити, а самим тим ни да ће на овакав начин утицати на публику. Држимо се заједно, играмо са жељом да Џенис одамо поштовање, и тако је приликом сваког играња представе.

На коју своју улогу сте најпоноснији или Вам је најдража?

Немам једну улогу. Жао ми је да их издвајам. И Џенис и Варја и Магдалена и Дездемона... толико тога глумац од њих научи. Кад се сетим Мери Ворен из *Вештица из Салема*, и свог почетка у СНП-у (који није био тако давно) присутно је увек лепо интимно осећање блискости с њом. Дивно је бити у процесу, суочен са таквим задацима... Дубоко сам захвална на томе. И да – све ће доћи у своје време.

Гала Гајин

Свака улога оставља мали траг мог постојања на сцени

Бранислав Јерковић, глумац

Бранислав Јерковић један је од чланова великог ансамбла Српског народног позоришта. Да је био преко потребан овој екипи, говори и чињеница да откако је прешао из Народног позоришта Сомбор, нашао се безмало у свакој главној улози.

Глумца широког дијапазона улога, талентованог и шармантног подједнако воли позоришна и телевизијска публика. Бранислав каже да му је свака улога доносила нешто ново, будила емоције, и мисли до тада недоживљене, а свака га је „градила као глумца и као особу, неке су биле мање успешне и примећене, неке мало више али су све део целине које остају као мали траг мог постојања на сцени".

Поред *Магбета*, публика Јерковића може да гледа у представама *Велика депресија* Марка Челебића, *Лутка са кревета бр. 21* Слободана Бранковића, Миленковићевом *Вишњику*, *Мидлсексу* Јоване Томић или *Слепој мрљи* Андреја Мажерија.

У представи се појављује три Магбета. Поред Вас ову ролу играју и Габор Поњо и Арпад Месарош. Како гледате на овај редитељски потез?

Три Магбета су део кошмара у којем видите себе да радите ствари којима се ваша свест опире. Он има и симболичну структуру јер представљају дубоко скривене жудње.

Део сте Миливојевићеве уигране екипе, играте и Џона Проктора у представи* Вештице из Салема*. Било је питање времена када ћете постати члан ансамбла СНП-а па сте тако наставили да нижете главне роле. После* Велике депресије *и* Вишњика *уследио је* Мидлсекс*. У представи играте Кала, интерсекс особу која је рођена као девојчица Калиопа. Колико је тај процес био узбудљив, да ли вам је било тешко да прићете Калу?

Био је то инспиративан задатак и храбар подухват, не могу да кажем да је било тешко прићи том несигурном дечаку у телу девојчице. Роман ми је много помогао да разумем дилеме, бол и збуњеност ове особе. Храбро је што су позориште и Јована Томић, редитељка представе, схватили важност

Бранислав Јерковић као Едип у драми *Слепа мрља*
фото С. Дорошки

теме која се тиче оних који осећају да су другачији и који истрајавају у борби да буду прихваћени као баш такви како се осећају.

Постављањем ове представе СНП је отворило велика питања о којима се ретко говори. Театар је увек био место где се мора гласно говорити о важним темама. Колико данас ова представа може да помогне младима и рушењу табуа?

Тешко ми је да одговорим на ово питање. Рођен сам у другачијем времену, иако нисам у познијим годинама, живећи на истом месту, растао сам и сазревао у четири државе и то не на безболан начин. Научили смо да ствари не иду без проблема, тензија и много разочарења. Не знам како се млади данас осећају, можда је данас бити другачији лакше прихваћено. Волео бих да наша представа може да буде емпатију и разумевање.

Улога Едипа, у представи* Слепа мрља *румунског редитеља Андреја Мажерија такође је била специфична. Како Вам је ова улога легла?

Едип је у *Слепој Мрљи* савремено осмишљен али сам се ослањао на античку верзију комада јер, како је рекао један од мојих професора, све што треба да знате о животу и књижевности написано је у доба Антике, остало је све рециклажа.

Редитељ је истакао да* Слепа мрља *кореспондира с данашњим временом и да млађе генерације моју да се повежу с ликовима из представе. Шта по вашем мишљењу представа доноси публици?

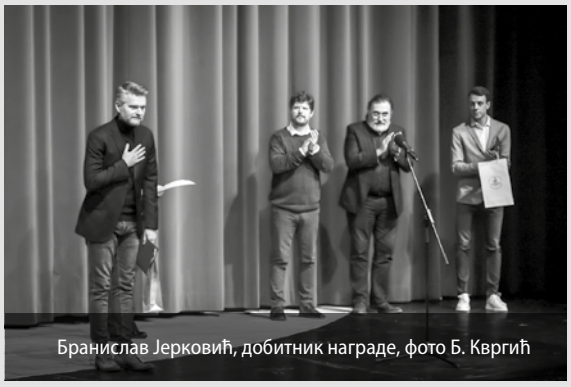
Језик представе је савремен, разумљив и близак млађим генерацијама, а опет је сачувана проблематика ликова из античких комада. То је добар начин да оживите и преобликујете уметност која траје вековима.

Гала Гајин

Добитник награде „Предраг Пеђа Томановић“

Бранислав Јерковић је 28. добитник по реду награде која има посебну тежину и специфичан значај, јер је у Српском народном позоришту посматрају као ознаку носиоца репертоара и будућег освајача и других награда. У Српском народном позоришту, овај глумац већ има импозантан низ улога, а жири који је радио у саставу Валентин Венцел, Наташа Гвозденовић, Предраг Штрбац издвојио је две скорашње - Едипа у представи *Слепа мрља* Андреја Мажерија и Магбета у истоименој представи, у режији Никите Миливојевића.

Из образложења

Бранислав Јерковић, добитник награде, фото Б. Кргић

Јерковић је у обе успешно одговорио на изузетно велике захтеве и изазове интерпретације два чувена лика светске драмске баштине. Његов Едип је вешт и снажан лидер модерног формата, а опет у кризним ситуацијама у које га гони судбина ломљив и слабашан. Изузетно зрелом интерпретацијом и пажљиво нијансираним емотивним садржајем улоге Бранислав као Едип изазива и презир и емпатију - док у у улози Магбета изузетно вешто, прецизно, пре свега у монолошким партитурама насловног јунака, суверено господари сценом и доноси једног новог и другачијег Магбета - навео је жири, додајући да откад је Јерковић дошао у ансамбл Драме СНП-а, постао је један од ослонаца репертоара.

Марија Меденица у монодрами *Неодустајање*
фото С. Дорошки

Позориште је доживотни изазов и учење

Разговор са Маријом Меденицом, лауреаткињом награде на бечејском фестивалу

Бечејски „Бефемон" је посебан по томе што жири са глумцима дискутује и промишља учинак, и уметници добију повратну информацију од еминентних стваралаца. У овом случају то су били Арон Балаж, Душанка Стојановић и Тамара Крцуновић, а њихово образложење ми улива поверење у саму одлуку. Поверовала сам им да сам достојна признања. Продрла сам у оне поре позоришта за које сам се определила у овом тексту, али је извор непресушан и материјал би могао да засити бар неколико монодрама", овако о главној награди фестивала „Бефемон" за монодраму *Неодустајање* за коју је написала текст, режирала је и у њој игра, почиње причу Марија Меденица, глумица Српског народног позоришта.

Како се наводи у образложењу жирија фестивала, Меденица је својом „лапараскопском вештином ушла у ћелијску потребу позоришта да траје у свим временима и да се увлачи кроз пукотине и дилеме протагонисткиње и њене (анти)улоге и снаге да истраје упркос свему, продирући истинито и храбро у духовиту игру о томе. Свесно жртвујући свој сценски его за нешто надасве људско, емпатично, солидарно и нежно у позиву глумца/глумице, изразила је зрео уметнички став и велику креативност".

Снажна, доследна, боркиња, самосвесна, посвећена глумица Марија Меденица већ 15 година чланица је ансамбла Драме Српског народног позоришта; одиграла је више од 30 улога у позоришту, на филму, добила 18 признања, међу којима и Стеријину награду за најбољу младу глумицу из Фонда Дара Чаленић... Публика може, између осталог, да је гледа у представама *Вештице из Салема* Никите Миливојевића, *Берлински зид* Жељка Хубача, *Kafka machine* Вељка Мићуновића, *На Дрини ћуприја* Кокана Младеновића...

Колико је Ваше осећање снажно када је реч о томе да сте продрли дубоко у промишљање позоришта и једне глумице? Ова награда дефинитивно је потврда тога.

Свакако прија кад стигне вест о награди, али мишљења сам да уметност не подржава такмичење. Не постоје мерне јединице које би валидно израчунале учинак. Све се свело на ствар утиска и укуса. Некако је то последњих година избагателисано, разни интереси често одређују лауреате, а неретко се деси да награде не буду додељене, што додатно узнемири оне које исте и очекују. Било би лековито да се награђивање укине јер ми сви врло добро препознамо кад смо урадили неку велику ствар, или кад смо незаслужено награђени. То је још непријатније од неосвојене награде. Тај проблем тематизује и моја монодрама, односно јунакиња. Рецимо, дешава ми се да мислим да је представа лоша, али ми се свиди. Или обрнуто,

Марија Меденица у монодрами *Неодустајање*
фото С. Дорошки

не свиди ми се објективно добра представа. И то морамо да одвојимо. А већина људи карактерише неко дело са „свиђа" и „не свиђа" и ту наступа проблем.

Монодрама* Неодустајање *тематизује феномен позоришта из закулисне перспективе и представља на неки начин „виреље кроз кључаоницу" у интимни простор једне глумице. Према Вашем мишљењу, какав је данас положај жене стваралаца? Рекло би се да глумица Марија Меденица не одустаје од позоришта.

Одустаје глумица Марија Меденица сваки дан по неколико пута, и ова тензија је одржава у напону креације. Сулудо, али је тако. Као дете коме се брани нешто. Жена у уметности је разапета између својих идеја, стваралачке снаге, потенцијала… И кућних обавеза, да не кажем мајчинства. Можеш да не насликаш слику данас, али ручак мора да буде на столу. То је дубоко фрустрирајуће, негде одмаже у стваралачком процесу, али исто тако доприноси самопоуздању кад се све некако постигне. С друге стране, жене се често не узимају за озбиљно у својим идејама као мушке колеге, немају моћ речи, осим ако немају неког моћног мушкарца иза себе. Мој импулс ме води да те шаблоне доводим свакодневно у питање и да постигнем све сама без злоупотребе друштвених норми и образаца и динамика које ме дубоко узнемирују и негде чине бесном али истовремено спремном на акцију.

Ова монодрама је и Ваш докторски рад на новосадској Академији уметности. На свом Фејсбук профилу написали сте да је то Ваш доживотни докторат. Зашто?

„Доживотни докторат" се односило на мог сина, ког ћу доживотно да изучавам, студирам и никад га нећу проучити до краја. А кад мало боље размислим, тако је и с глумом односно позориштем. Доживотни изазов и учење.

Протеклу сезону обележила је и премијера представе* Кафка-machine *редитеља Вељка Мићуновића па је ова представа препозната као интересантна за младе. Зашто би млади морали да је погледају?

Млади данас не морају ништа. Још једна дубоко фрустрирајућа друштвена динамика, говорим као родитељ и понекад педагог. Да би они пожелели да нешто заправо „морају", друштво и појединци морају да их заинтересују. Било алгоритмима и хајповањем објава на мрежама, било живом речи од стране породице и професора. Друге моделе и ауторитете не познајем. И да их вратимо како знамо и умемо књигама и читању. А ту долазимо до Кафке као лектире.

Осврнимо се и на представу* Берлински зид – кад се ми мртви заиграмо живих *Жељка Хубача. Како је записано у програму представе, Ви ниште правили представу о последицама пада Берлинског зида, него о овим мањим, па и оним још мањим, пажљиво зиданим у самим људима, истих националности и породица, дакле о зидовима који укидају смисао и логику самог живота, претварајући све за шта се боримо у стрижени, јалови камен... Осврнемо се на то. Фокус представе управо јесте у породичној драми.

Односи и ликови су архетипски и фоклорно препознатљиви. Мислим да то на несвесном и свесном плану комуницира с публиком. Представа је веома захтевна за игру јер су у питању све сами „шпицеви" и јарка емотивна стања, али је посластица за глумце.

Улогу Елизабет Проктор тумачите у представи* Вештице из Салема *у режији Никите Миливојевића. Кроз скорашње представе у СНП-у се види да Миливојевић воли да се поиграва с визуелним, ставља акценат на покрет, „чачка" интуицију гледаоца, а глумцима поставља специфичне задатке. Рад с њим је другачији. Колико Вам то годи? Да ли из Вас извлачи нешто дубље?

Веома ми прија рад са Никитом, он је био и мој ментор на докторским студијама, добро се разумемо, чак и кад се не слажемо и кад смо у креативним „размирицама". А ни то није ретка појава у нашем раду. Некако он увек изађе као победник из свих наших расправа. Самим тим што од срца пустим да победи његова идеја, с којом, рецимо, имам проблем на плану значења, то је доказ да он уме да потакне нешто дубоко или можда несвесно у мом раду и стварању, и захвална сам му на томе. Научио ме је да не морам пред публиком да правдам редитељска решења, него да уроним у оно што он тражи од мене и да се препустим неизвесности.

Марија Меденица у монодрами *Неодустајање*
фото С. Дорошки

Иза Вас је богата биографија, препуна ликова које сте изнели на изванредан начин. Глумица сте широког дијапазона улога. Али ко је Марија Меденица ван позорнице?

Хвала на лепим речима, надам се да и публика мисли барем слично. Део одговора је садржан у мојој монодрами, а део монодраме су искуства мојих драгих колегиница. Но, то није аутобиографско штиво но статистика. Ван позорнице сам старија сестра свог сина, која изнова с њим, играјући се, проживљава своје ново детињство, затим вечно непослушна ћерка својих родитеља која покушава да се наметне као њихов старатељ. Обожавам своје пилиће и коке које гајим одмалена, сад ређе него што бих желела. Неостварена списатељица. И неко ко сматра да доживотно мора да ради на себи и свом духовном развоју јер збиља има много посла на унапређивању психе. Желим да будем здрава свом сину и да трајем као глумица.

Када посматрате себе сада и сетите се себе на почетку каријере, шта је највећа промена коју видите и да ли сматрате да су Вас улоге које сте играли обликовале и као личност, не само као глумицу?

Било је момената кад сам мислила да не могу да мрднем даље и да сам стала у развоју. Једна девојка ме је питала где може да ме види у улози попут оне из *Ја или неко други*. Расплакала сам се и рекла да не знам да ли имам капацитет да поново направим такву улогу. То је био кључни моменат да кренем у дубок и озбиљан рад на себи на свим плановима. Наравно да су све улоге утицале на оно што сам ја данас у сваком смислу. Улоге, филмови које сам погледала, књиге које читам, песме… Све. Свака слика с којом сам се срела на изложбама. Други стваоци, њихови интервјуи. Све што упијемо, обликује нас сваког момента. Због свега наведеног и свих изазова који су знали да буду и веома непријатни, ја сам данас бољи човек од оног човека јуче. И борба се наставља.

Гала Гајин

Премијера у Позоришту младих 25. јануара 2023.
Страхиња Бојовић и Дарко Радојевић
фото М. Ердељи

Игор Бурић

Само што небо није пало

Критика
Ревизор *Српског народног позоришта и Позоришта младих*

Какав је само зицер Гогољев *Ревизор*. По месту рођења писца место радње могла би да буде и нека украјинска забита губернија, у коју долази руска контрола из Петрограда. Инкогнито. Неспособни градоначелник се узврпољио, на сваком битном месту – у суду, у болници, школи, у пошти – неки непособњаковић чији је главни квалитет подобност и понизност, а мана све остало.

Скоро предобро написан комад да би представа могла да изненади гледаоца, да открије неки довољно привлачан детаљ који му не би „покварио" слику реалности.

Па ипак, аутори представе у Српском народном позоришту, пардон, Позоришту младих, реч је о копродукцији, потрудили су се и успели не да надвисе самог писца, да направе паралеле које ни он није желео да направи – на пример, ону да та губернија није задња рупа на свирали, него држава цела, а да су људи у њој покварени и зли. Редитељ Петар Јовановић са сарадницима и глумцима се потрудио да заједно са Гогољем образложи да „Ревизоре" чине прости и необразовани. Нема шта, све просветитељски, па и хришћански. Много горе је то данас, него што је приказано у представи, али сачували су у позоришту неки дигнитет према теми, према класици, па и добром позоришном укусу, и публици.

Велико је задовољство било гледати једног глумца новије генерације који влада гласом, стасом, у такорећи главној улози. Дарко Радојевић је Хлестакова играо као да иза себе има Хамлета у ЈДП-у, а не тек неколико улога у Позоришту младих. Дрчан и побуњенички спреман да се одупре тортури, а заправо очајнички гладан и сиромашан, плени већ од прве сцене са властодршцима, да би, полако откривајући сву комедију забуне, био све сигурнији у свом наступу царског велепосланика, на крају се окураживши и на позајмицу.

Гогоља, који се трудио да објасни каквог је Хлестакова замислио и пропратним текстовима, доводећи тако чак у сумњу вештину свога драмског писања, лако можемо замислити поносног на студиозан рад редитеља Јовановића који се није одао надгорњавању и карикирању, чак и кад је променио родни састав, штриховао вишак ликова и сцена, углавном слуга и трговаца, све је то урадио са мером, а и зарад динамике за коју је и сам писац знао да је проблематична. А посебно би могао да се дичи Радојевићевим Хлестаковом, јер је кључ Гогољевог мимолажења са тадашњим сценским тумачењима био у томе што су његовог „Ревизора" играли пренаглашено комедиографски и водвиљски. Није волео да се ликови из њега приказују као потпуни тупаци и глупаци, користољубивци и подлаци, и поред овог детаља о позајмици, у који је такође и сам сумњао да је исправан, у складу са духом дела.

Страхиња Бојовић и Јована Стипић
фото М. Ердељи

Осим студиозног рада са очигледно посвећеном и дисциплинованом групом глумаца, највећи део редитељског посла Петар Јовановић је завршио, решио како се то данас каже, са сценографкињом Маријом Калабић, нудећи велико градилиште као простор игре. Испрва су ми сви ти зидови као кулисе, скеле, гајбице, па и кран иза, деловали као пренатрпано и исувише очигледан коментар актуелне стварности, трећеразредно поприште за представу о стратишту људских и социјално-политичких вредности, али како је време одмицало, схватао сам све више да хоризонтални план, вертикала, дају изражајност мизансцену и отварају слојевитост глумачкој игри. Посебно ми се допало оно на једном месту откачено небо које виси као платно изнад сцене. И небо само што им није пало.

Кад би се поредило са неким савременим остварењем, естетика представе коју је режирао Петар Јовановић у Позоришту младих, удруженим са Српским народним, највише би се могла упоредити са Аланом Фордом. Стрипом, надам се, свима познатим.

Задовољство је било и видети на сцени после дуже времена Јовану Стипић, у улози лешинарке Земљанике посебно жовијалну. Јована Стипић је још једном показала колико има дара за глуму, такта за сцене у првом плану и још више за оне у којима бриљира бравурицама из другог плана, као што је она у којој са одушевљењем отвара пиво на даску од стола и радује му се док га држи у руци и испија. Или у ону када зачас накриви главу и одмахне руком код свог врата, показујући „ревизору" Хлестакову да је у болници коју води стање стабилно, да су здрави ионако здрави, а они који умиру имају тенденцију да умру.

Марко Савковић је одличан као шпекулантски поштар Шпекин у сцени када би да угоди Хлестакову пушећи, али му се не пуши (ето једног малог глумачког поклона за Гогоља који ову сцену није ни написао). Емилија Милосављевић као заљубљена Марија Антоновна без великих гестова успева да дочара сву природност одушевљења појавом престоничког кицоша, с којим ће још приде да изађе из блата малограђанштине којем и сама припада.

Страхиња Бојовић као да је учио глуму код Бориса Исаковића. Као да на његову велику мустру забацује главу помало у назад и браду спушта доле док грлено изговара поједине реплике градоначелника и родоначелника свих данашњих политичара Антона Антоновича, човека који се спреман на све како би задржао положај са којег може несметано да угњетава све око себе, доказујући да је, ето, можда и он нешто вредан. Фантастично разумевање за психологију својих јунака показао је Гоголь, нудећи нам прво такво читање у драмској литератури у освит модерног доба.

Добра представа. Таман толика колика треба. Није мегаломанска, као градови нам на води.

Ігор Бурић, „Дневник", 9. фебруар 2023.

фото М. Ердељи

Марко Марковић, фото С. Дорошки

Белешке младих о… драми

Милан Радоичић*

Драматизација *Голмановог страха од пенала*

Јесени 2021. године, *Голманов страх од пенала* послужио је као предложак за драматизацију коју изводи новосадски ансамбл Српског народног позоришта, у режији и адаптацији Ане Ђорђевић, која уз Николину Ђукановић учествује и у драматизацији овог комада.

Психичка стања Јозефа Блоха, у тумачењу Марка Марковића, могу бити видљива једино ако се он посматра у интеракцији са другим ликовима, којима редитељка на сцени даје много више простора од онога који имају у Хандкеовом роману, или, пак, придодаје радњи у потпуности нове ликове који служе као отеловљење типизираних феномена савременог света. Такви су Менаџер, Проститутка, Супруга, Навијач, Бивша Девојка и др. Сваки од уведених ликова додатно ментално сатире Блоха и у функцији је продубљивања његове немоћи да разуме околину и да се споразуме с њом – тако Блох на крају сваког дијалога бива поражен и понижен. С друге стране, додати ликови служе и разобличењу савременог света испресецаног језичким баријерама и контрадикцијама. Најочигледнији такав пример јесте Блохова супруга, позната и уображена списатељица бестселера о срећном браку, која жели да се разведе од инфериорног мужа губитника

Похвале заслужује костимографкиња Светлана Цвијановић, посебно када је реч о брачном пару Блох. Мишљења смо да протагонисти није произвољно додељена тамна одећа. Нијансе браон и црне боје Блохове одеће асоцирају на пастелне нијансе „Крика" Едварда Мунка. Можда је пут ка оваквој асоцијацији подстакнут и спољашњошћу – пре свега мимиком и покретима – која је таква да се иза ње може наслутити спутавана тамна експресионистичка анксиозност модерног човека. Сања Ристић Крајнов у раскошно крем-белој одевној комбинацији са изразито сјајним накитом, уверљиво отеловљује иритантни снобизам и лицемерни сјај савременог света. Ликови, до појаве навијача, углавном, испољавају вербалну агресију према Блоху, но Навијач то чини физички, више као одраз личног разочарања него због самог Блоха. Посебно истичемо убедљиву мимику која се креће у распону од идолског одушевљења до разочарања, беса и примитивне сервилности. Након туче њих двојица воде релативно уравнотежен дијалог.

Блох, од милоште назван „Пантер", био је навијачев идол све док није примио пенал, тако да доскорашњи идол сада постаје мета за искаљивање беса.

Ликом навијача редитељка је очито желела да осветли навику просечног човека да сопствени живот замени идолопоклонством према јавној личности (навијач има истетовиран датум Блохове важне утакмице), чиме се потврђује чињеница да особа из јавног живота више није сама у свом послу већ је обожаваоци присвајају, као предмет конзумеристичког приступа, с крајњом тенденцијом да се идол сведе на сопствено власништво и потчини властитим потребама. Овај сегмент представе призива мисао да у савременом свету нема места за људску комплексност, људи бивају сведени на професионална достигнућа, изглед и успех; нестане ли то, поштовање бива замењено резигнираношћу и агресијом – то је још један камен о врату Јозефа Блоха као савременог јунака. Он за навијача представља исто што у једној од претходних сцена бива Блохова супруга за своју Обожаватељку.

Премда то није у првом плану, вреди поменути да посредством ликова Обожаватељке и Навијача редитељка публици предочава две могуће варијанте конзумеризма публике – позитиван (фотографисање, аутограми) уколико је јавна личност (још увек) успешна, односно, негативан – пребијање – уколико каријера личности крене странпутицом. Када Блох престане да буде његов идол, Навијач постаје сервилан према, још увек успешној, Блоховој супрузи.

Сања Ристић Крајнов, фото С. Дорошки

Емоције ликова са којима Блох ступа у интеракцију хладне су, негативне и праћене различитим видовима агресије. Изузетак је биоскопска благајница Герда, лик верно преузет из романа. Једино она не критикује Блоха због пенала, благонаклона је према њему, стога Блох са њом започиње нешто налик на романсу. Односом према Блоху, Герда се издваја од осталих споредних ликова, међутим, ни у релацији са њом, упркос емпатији, Блох не успева да развије разумевање, чак ни на елементарном, вербалном нивоу. Бојана Тушуп као Герда (брбљивица нејаког менталног склопа) постепено допире до гледаоца и суочава га са аутентичним лудилом као катализатором у трагикомичној ситуацији.

На сцени Блох ефектно покушава да разговором превазиђе вербални јаз, но две фризерке („као да су изашле директно са чајанке Лудог шеширџије“[1]), које тумаче Миа Симоновић и Мина Павлица, озбиљном глумом у гротескној сцени, симултано, до ескалације доводе спољашњу какофонију у свеукупној пасивности Јозефа Блоха. За њих он више није саговорник, већ ознака, средство које само упућује на њихова лична сећања и раније доживљаје. Позивају га да се са њима појави на забави, само како би био виђен са једном од њих, ради „бројног стања“. Од прве до последње сцене, пратимо ескалацију Блоховог обезличења – од личности која код саговорника изазива агресију и презир, све до потпуног игнорисања онога што он ради и говори. Блох је на крају драме само обезличени путоказ. Редитељка и ансамбл су успели да гледаоцу приближе Хандкеову мисао о великом неспоразуму појединца са светом, а мишљења смо да то јесте нит водиља овог романа.

Читаочев страх од драматизације показао се неоснованим. Позоришни комад Ане Ђорђевић вредан је гледања и без претходног читања Хандкеовог дела. Понеки гледалац ће *можда* добацивати глумцима и гласно коментарисати комичне сегменте, када схвати да ипак није дошао на представу о фудбалу, док ће нешто пажљивији или гледалац–читалац у *наоко* комичним дијалозима запазити цинизам „с врха ножа“ зачињен трагиком, запазиће и многа одступања од романескног штива. Но, катарзична сврсисходност оваквог начина драматизације не би смела да промакне ни једном гледаоцу, био он Хандкеов читалац или не.

* аутор је дипломирани филолог
(део рада на предмету Драмска књижевност,
Одсек српска књижевност
Филозофског факултета у Новом Саду)

[1] Гловацки, Александра (2021). Кошмар животних губитника; доступно на: https://www.snp.org.rs/?page_id=24915 [приступљено: 3. 5. 2022].

Премијера опере
Евгеније Оњегин
П. И. Чајковског

Данијела Јовановић на *Гала концерту*, 14. фебруара 2023.
фото М. Ердељи

ОНА ЈЕ ЛИРСКА ДУША

***Данијела Јовановић**, првакиња Опере, о улози Татјане, пред премијерно извођење опере у три чина П. И. Чајковског* Евгеније Оњегин*, 28. марта 2023, за Дан СНП-а. Ову најновију оперску продукцију режира и кореографише гост из Италије Лино Привитера.*

Скромно је назвавши „лирским сценама", Чајковски је желео да нагласи да у својој опери није обухватио ону ширину коју Пушкин захвата својим романом у стиховима, али је музика у савршеном складу са карактером Пушкинове поеме по својој поетичности, искрености и оцртавању душевних доживљаја. Дубока симпатија Чајковског према својој хероини Татјани показује се у нежности њене музике. Њен чежњиви јудачки мотив отвара оперу и она добија пуни израз у њеној арији писма у првом чину – једној од најинтензивнијих соло сцена икада написаних за сопран...

Како су текле пробе до сада?

Тешко да неком није позната славна љубавна прича из Пушкиновог романа коју је Чајковски овде музички обрадио. Музичка лирика можда на први поглед делује врло једноставно, али је заправо прилично захтевна за извођење. Процес припреме оваквог оперског дела, односно улоге – дуготрајан је процес, захтева аналитички приступ и потпуну посвећеност. Наравно, најпре смо простудирали либрето, у овом случају, заснован на генијалном Пушкиновом роману у стиховима „Евгеније Оњегин". Но, читање либрета и певаног текста на изворном језику, припада реду већих изазова. Улажемо додатни напор не само да разумемо своју улогу него и да савладамо изговор. Најважније је, а то ће и публика препознати, колико опера *Евгеније Оњегин* може свакога да одушеви и занесе својим спојем музике, текста, изузетним лиризмом и мелодијама које се дуго памте. Једна од таквих је чувена арија Ленског, младог песника.

Каква је сарадња с гостујућим редитељем Лином Привитером и са нашим диригентима?

Интензивним, убрзаним темпом радимо и на музичким пробама. Истовремено су, у току, и режијске пробе. Сарађујемо с гостом из Италије који није само редитељ опере *Евгеније Оњегин*, него ради и ко-

реографију, па упоредо ради с нама и на сценском покрету. Нарочито бих истакла колика је предност када пробе остварујемо и с нашим младим диригентима Микицом Јевтићем и Александром Којићем. Због њиховог претходно стеченог искуства, олакшали су нам читав процес реализације. Колегијалност и професионализам преовладава на пробама, што доприноси бољим резултатима, већој ефикасности раду, а од посебног подстицаја је пријатна атмосфера међу протагонистима.

Данијела Јовановић на проби опере *Евгеније Оњегин*
фото М. Ердељи

Које деонице можете издвојити као певачки најзахтевније, а које су то које су глумачки најзахтевније?

Свакако да је једна од најзахтевнијих деоница арија у сцени Татјаниног писма Оњегину. Лично, сматрам да је финални дует Татјане и Оњегина најкомплекснији и најзахтевнији и у вокално-техничком и у глумачком делу.

Како развијате лик Татјане, посебно у сценама писма и финала?

Татјана је одрастала и духовно се развијала у сеоској патријархалној средини. Напајала се лепотама руске природе, развијајући љубав према селу. Њена природа, карактер и осећања храњени су соковима природе и родне земље. Ћутљива, неспутана а опет бојажљива, Татјана живи у свету маште и сновиђења. Она је опчињена паралелним светом из романа које непрестано чита. Формирале су је приче из живота њене дадиље Филипијевне. Татјана је лирска душа са дубоким осећањима али и идеализмом као једним видом односа према животу. Угледавши Оњегина први пут, занесена и заљубљена пише писмо, огрешивши се о друштвене норме, обичаје и правила које традиција налаже. Писмо је израз искрене, невине и топле љубави и код ње постоји свест о различитом друштвеном статусу али у том тренутку, док пише писмо, ни не помишља да је то заправо препрека за љубав. Завршава писмо с надом али стрепњом. Одбијена је од гордог и хладног Оњегина, Татјана се након дуге и тешке патње удаје за старијег, врло угледног и богатог човека. Достојанствено одбија Оњегиново удварање не желећи да окаља ни себе ни свог мужа, а њен одговор и поступак је одраз високоморалног става. Оњегин, грлећи јој ноге, моли за милост, а Татјана, да би остала часна, бежи од њега. Избезумљени Оњегин пада поражен.

Који би лик из Вашег репертоара могао да се упореди Татјаниним, да је по лиричности близак?

Руска опера се свакако веома разликује од италијанских: и према тематици, која је најчешће национална или фолклорна), и према музичким особинама, и према чистој словенској мекоћи и душевности. Татјана свакако није хероина из италијанских опера, али ако би већ по то лирском заносу могли да је упоредимо са неким ликом, можда би то била Виолета Валери из *Травијате*. И то је жена из реалног живота која се суочава са статусним разликама и у патријархалном је окружењу…

Ивана Илић Киш

Валтер Атанази, диригент, фото приватна архива

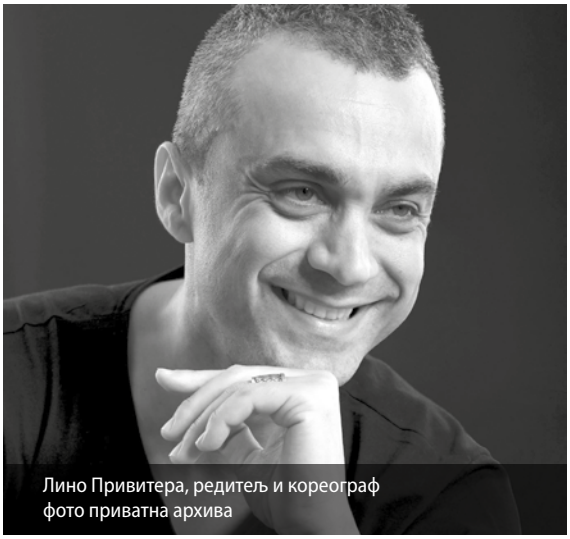
Валтер Атанази

Премијером и репризом, 28. и 30. марта, дириґује ґост ***Валтер Атанази*** *(Walter Attanasi) из Италије / Чешке*

Рођен је у Трсту. Сматра се једним од најинтересантнијих диригената своје генерације. Често је као гост дириговао симфонијским и оперским репертоарима за многа престижна позоришта широм света, као што су: Скала у Милану, Арена у Верони, Театар „Сан Карло" у Напуљу, Римска опера, позоришне куће у Фиренци, Кањариј у, Олимпија у Минхену, Концертна сала у Бечу, Колона у Буенос Аиресу, Краљевска опера у Стокхолму, Национална опера у Брну, Прагу, Будимпешти, Братислави. Сарађивао је с филхармонијским оркестрима из Вилњуса, Кракова, учествовао на музичким фестивалима међународног нивоа („Di due mondi" у Сполету), остварио више концертних наступа у Јапану, САД-у, Преторији. Као свестран уметник, сарађивао је с великанима џеза и важним институцијама (фестивал у Умбрији, Глобал форум у Риму под уметничким руководством Квинсија Џонса). У својој биографији истиче Новогодишњи концерт који је уживо преношен из римске палате Квиринале поводом обележавања 50-годишњице ТВ РАИ. У фебруару 2005. је одржао Свечани концерт поводом 700. годишњице Римског универзитета Сапијенца, дириґујући *Ствараƅем света* Ј. Хајдна, а 2008. у Краљевској опери у Стокхолму, у присуству шведске краљевске породице, дириговао је Росинијевом *Пеƅељуƅом*. У децембру 2013, поводом 200-годишњице рођења Р. Вагнера, у Вилњусу је дириговао концертном верзијом *Тристана и Изолде* (II чин), што је у Литванији било прво извођење икада. Његова дискографија је обимна, а међу најистакнутије убраја се *Stabat Mater* Ђ. Росинија, све Бетовенове симфоније, дела Л. Јаначека и А. Дворжака. Тренутно је уметнички директор фестивала „Италија Арт фест", Умбрија музичког међународног фестивала и Пролећног џез фестивала у Прагу. Почасни је грађанин Портсмута (Вирџинија, САД), а 2019. председник Италије му је доделио номинацију „Cavaliere dell'Ordine della Stella d'Italia". На репертоару су му дела: Росинија, Белинија, Вердија, Пучинија, Дворжака, Хумпердинка, Прокофјева, Чајковског, Бизеа…

Оркестар на *Гала концерту*, 14. фебруара 2023.
фото М. Ердељи

Лино Привитера

Лино Привитера, редитељ и кореограф
фото приватна архива

Претпремијерски разговор с гостом из Италије ***Лином Привитером*** *о режијском и кореографском концепту за оперу* Евгеније Оњегин *П. И. Чајковског која ће премијерно бити изведена у Српском народном позоришту 28. марта, на Дан наше куће и у години када Опера свим својим програмима обележава 75 година од обнављања свог рада.*

Привитера је завршио студије класичног балета (Ваганова/Чекети) на Академији Донателе Капраро у Катанији. Након студија је наставио да се професионално усавршава у Риму, у плесном центру Рената Грека, некадашњег балетског играча и искусног кореографа који је остварио преко 300 кореографија за РАИ ТВ. Привитера почиње као играч 1990. године у Театру „Масимо Белини", у Катанији. Исте године постаје први солиста Париске опере Комик и лауреат је прве награде „Prix Volinine" у Паризу на међународном такмичењу у кореографији, 1991. Као кореограф (и асистент редитеља) дебитује у *Травијати* (режија Лоренцо Кодињоло) у Тревизу. Кореограф је опере *Мртви град* Е. В. Корнголда, којом је отворена сезона 1996/97. у Театру „М. Белини" у Катанији. Од 1996. до 2012. кореограф је (и асистент редитељу Хугу де Ани) у операма: *Самсон и Далила* и *Ирис* (Катанија), *Пламен* Респигија (Римска опера), *Кармен* (Ла Фениче), *Севиљски берберин* („Карло Феличе", Ђенова), *Турандот* („Teatro Sferisterio", Мачерата), *Лоенгрин* и *Борис Годунов* (Палермо), *Набуко* (Арена у Верони), а касније је сарађивао и с Ареном у Ниму, у Француској. Од 2013. био је балетмајстор и кореограф у Ротердаму и у Националној опери и балету у Тирани, где је и режирао (*Скендербег* и *Дон Ђовани*). Од 2016. режирао је, и кореографисао, опере: *Травијата* (Фиренца), *Urlo Mediterraneo* (Таормина), *Мадам Батерфлај*, *Пајаци* и *Кавалерија рустикана* (Катанија). Италијанска критика је оценила његова остварења као иновативна у осртавању стварности и фантазије и проживљеној драми појединца. Доцент је за Сценску уметност и кореографију, Одсек за режију на Академији у Верони. Његов уметнички кредо гласи: „Позориште је моја кућа, уметност је мој живот".

Која је Ваша основна идеја и за какав сте се концепт одлучили у опери* Евгеније Оњегин*?

Када ми је поверена режија за оперу *Евгеније Оњегин*, осетио сам дужност да кренем од проучавања Пушкиновог романа у стиховима. После детаљнијег проучавања, желео сам да је упоредим с делом Чајковског. Проучавање партитуре за редитеља је веома важан процес, јер док сам је анализирао, осећао сам одговорност да останем веран великим руским ремек-делима: Пушкиновом књижевном делу и дивној музици Чајковског. Ово дело ме је подстакло да поново оживим сећања на већ проживљене емоције, што ми је омогућило да се препустим мислима и да се пробуде слике фантастичних и снених призора. Било би ограничавајуће за мене да сам се ослонио само на књижицу у којој бих могао да пронађем кључ за интерпретацију ликова и драматургију дела. Из мојих цртежа на папиру настала је нека врста увертире за оперу, једна готово надреална поетска слика која одражава сва Татјанина духовна стања. Маштајући о ликовима и цртајући их, осетио сам и потребу да додам два симболична сценографска елемента - две велике руске иконе, симбола православне културе и духовности. Они су носећи елемент у многим сценама. Икона с ликом Богородице оцртава простор, уточиште и утеху за Татјану. Богородица која бди над њом повезана је мајчинским односом између Татјане и Филипијевне „Њање". Исти однос постојао је и између Пушкина и његове „Њање" Арине Родионовне, будући да јој је он сам посветио многе своје песме и био њен заштитник до краја.

Основне вредности ове опере је комплексна психологија главних јунака. Како градите ликове Татјане, Оњегина и Ленског и како решавате кључне сцене Татјаниног писма, сцене двобоја и финале?

У почетном квартету првог чина видећемо како се снови и сећања супротстављају у ликовима Татјане, Олге, Ларине и Филипијевне, која време проводи везећи велику икону, драгоцен дар за њену Татјану. У овом правцу, као и у свим својим радовима, посвећујем пажњу у проучавању глуме протагониста како би дали прави смисао речима које певају. Речи не треба само да буду изговаране, него да буду тачан израз и гест, с продубљеним значењем онога што се пева. На тај начин сам оживотворио своје ликове. Татјану сам, као и њену интерпретацију, замишљао као жену одсутну од свега што је окружује, која увек бира

Виолета Срећковић и Марина Павловић Бараћ
на проби опере *Евгеније Онегин*
фото М. Ердељи

исти кутак своје баште да би могла кришом да урони у романе и остане заточеник својих снова. Сусрет с Онегином промениће њену личност до краја дела. Онегин је човек комплексног и контрадикторног карактера. Његово образовање је било погубно, с обзиром на то да је одрастао без мајке, уз неозбиљног оца, петербуршког господина. Онегин брине само о себи, све што је било лепо у души младог човека остало је запарложено и потцењено. Досада и лењост воде га у планине у недостатку стварног и живог. Видећемо га на крају двобоја као покајника, ожалошћеног Онегина којег ће кајање навести да пронађе себе и осећања која никада није осетио. Ленски је млади песник, заљубљен у Олгу и велики је Онегинов пријатељ. Тренутак љубоморе постаје кобно по пријатељство. Ленски позива Онегина на дуел, али се истовремено каје јер већ зна да Ленски умире и који ће заувек изгубити љубљену Олгу, а он свог најбољег друга.

Као што је чест случај, опера се завршава таквом сценом, али овде имамо другачији крај. Татјана ће се показати као јача, за разлику од свих осталих ликова, због своје чисте душе и оданости, чак и пре него што ће се појавити могућност да се препусти искушењима и успоменама. То ће бити њен манифест којим ће се ефектно супротставити с Онегиновом проузрокованом реакцијом.

Ви сте такође и кореограф опере у коју је укључен и балетски ансамбл, будући да у Вашим остварењима велику улогу има игра и сценски покрет. Какву улогу сте поверили хорском ансамблу у и шта ће Ваша визија понудити модерном позоришном гледаоцу?

Мој рад, редитељски као и кореографски, биће употпуњен покретним сценама, тј. живим сликама (*tableaux vivant*). Кореографија није намењена само балету него и хорским деоницама. Сви протагонисти су у стилској кохеренцији која данас фасцинира публику засићену статично упризореним остварењима и дефинисаним концертним костимима. Ангажовао сам све чланове хорског ансамбла да изуче кореографске делове без икаквих импровизација. Опера ће бити препуна кореографисаних слика у којима ће хор имати улогу протагонисте. И ту, на крају, своје режијско-кореографско дело препуштам сензибилитету гледалаца.

Ивана Илић Киш

фото С. Николети

Александар Пушкин

Проф. др Невена Варница

О Пушкиновом *Евгенију Онјегину*

Можда су ово дело понеки читали давно, неки скоро као део обавезне лектире, док су други само чули за главне јунаке и њихову судбину, али сигурно је да се за Александра Пушкина и Евгенија Оњегина свакако зна. То је дело које интригира и инспирише готово два века. Првобитна Пушкинова замисао била је да, након написане прве главе која представља целину, дело састави као сатиричну поему, али је током рада дугог осам година, променио намеру, па констатовао како пише роман у стиховима. У Евгенију Оњегину посебно је занимљиво што је писац спојио, често шаљиве интонације са строгом формом – оњегинском или пушкинском строфом. Његов главни јунак, заправо се не развија, он само на крају не личи на онога са почетка, а велику вредност дела чине прикази руске свакодневице и прилика приватног живота који је дочаран живописно и реално.

Као што су први, некадашњи читаоци осећали дух и дубину епохе у којој је живео и стварао Александар Сергејевич Пушкин, тако сигурно и сви данашњи читаоци препознају све одлике времена и друштва, те њихове мене из првих деценија 19. века. Јер, Пушкин се обраћао савременом читаоцу, ономе који је у различитим сегментима текста могао да препозна његове алузије на себе самога – на своја путовања или прогонства, на пример.

Лик насловног јунака касније је био узор низу књижевних јунака (код Тургењева или код Љермонтова) који су одговарали типу „сувишних људи". Његов портрет сачињавају три елемента – аутобиографски (па је, према речима Милорада Павића, списатељ свом јунаку даровао своју средину, своје другове, своје проблеме, а донекле и своја политичка уверења и судбину), потом особине које га чине типичним младим човеком свога сталежа одређеног времена, те разочарање и губитак вере у друштво којем је припадао.

Високо место у историји књижевности заузимају и Владимир Ленски, момак слободарских идеја и необуздане младалачке страсти за животом и јунакиња Татјана Ларина, симбол невине, неискварене љубави и искреног пријатељства. Она је девојка која прихвата своју судбину, која ће сачувати равнотежу и чију ће личност на прави начин Евгеније Оњегин сагледати тек на крају. Узалуд.

Роман у стиховима или модерни еп, Евгеније Оњегин од столећа у којем је настао не престаје да инспирише ствараоце и на другим уметничким пољима. Изводи се као драмско дело, опера или филм, инспирише телевизијске ствараоце и креаторе анимација. Познато је десетак филмских адаптација, а најпознатије су руске филмске верзије из 1911. године у режији Василија Гончарова, потом из 1959. у режији Романа Тихомирова и британско-амерички филм у режији Марте Фајнс из 1999. године.

> „Највећи песник свог времена"
> *Владимир Набоков*

> „Најбоље дело највећег руског песника"
> *Милорад Павић*

Ивана Илић Киш

Пушкинова дела
у оперском репертоару СНП-а

На стихове овог барда романтизма настале су опере *Алеко*, *Борис Годунов*, *Пикова дама* и *Евгеније Оњегин*, премијерно извођене више пута у СНП-у, док су најпознатије арије из ових изврсних дела биле део програма свакогодишњих гала концерата. За памћење су два нарочита догађаја: гостовање оперског ансамбла московског Бољшој театра 1982. године и програм СНП-а „Пушкин у музици", извођен током 1999. поводом обележавања 200. годишњице од рођења Пушкина (Унеско је, иначе, тај јубилеј уврстио у календар значајних светских културних догађаја).

У оквиру југословенске турнеје, оперски ансамбл Бољшој театра из Москве гостовао је први пут у Новом Саду, када су и 16. и 17. октобра извели *Бориса Годунова*, а два дана касније и *Евгенија Оњегина*. Били су то најузбудљивији оперски догађаји у првој години након отварања нашег позоришног здања, јер је оперска позорница СНП-а гостима пружила најбоље услове за пуну сценску изведбу обеју представа. *Евгеније Оњегин* Бољшој театра изведен је у најбољој традицији реалистичког оперског позоришта, а тада су наступили млади уметници Галина Калињина (Татјана), Владимир Атлантов (Ленски) и Игор Морзеов (Оњегин), док је за оперским пултом био Фуат Мансуров који је дириговао гостујућим хором и оркестром. Висока вокална и интерпретативна култура, надахнута режија (Борис Покровски), веродостојна сценографија и раскошно изведен костим и реквизита, само су нека од запажања наших оперских критичара тог времена.

Следећи програм, „Пушкин у музици", био је разноврстан и од изузетног је значаја за оперски репертоар, дакако и за Позориште, јер је те године оно одликовано. Наиме, одјек премијерно изведене опере *Алеко* С. Рахмањинова, 18. децембра, на чувену Пушкинову поему „Цигани", превазишао је националне границе па је СНП-у додељено угледно државно признање Министарства културе Руске федерације – „Пушкинова медаља" за манифестације обележавања два века великог руског песника. СНП је, осим тога, приредило низ јединствених, потпуно оригиналних програма о „највећем словенском песнику". Идејни творац програма је Миодраг Милановић, првак Опере, а у свечаним догађајима учествовао је цео оперски ансамбл. Одликовање су заслужила још два догађаја: 27. фебруара премијерно извођење камерне опере Римски-Корсакова *Моцарт и Салијери*, на стихове Пушкинове драмске сцене (диригенткиња Жељка Милановић), да би потом, 12. марта било одржано и концертно-оперско вече под називом „Пушкин у музици" (диригент Ангел Шурев). На програму су биле арије из *Алека*, *Евгенија Оњегина*, *Бориса Годунова*, композиције Бородина, Глинке, Корсакова и Чајковског на стихове Пушкина, као и један српски „Славуј". Мало су познате чињенице да је српску народну песму „Славуј" препевао управо Пушкин, на музику коју је компоновао Чајковски, као и да се у Бородиновој композицији „Због обала далеког завичаја" налази посвета неузвраћеној Пушкиновој заљубљености у Амалију Ризнић, жену српског трговца из Трста.

Партитура *Евгеније Оњегин*, обновљена 1880.

Свака птица пева својим гласом

проф. Вера Ковач Виткаи са солистима
на Гала концерту, фото М. Ердељи

Разговор са проф. др ***Весном Аћимовић****, шефом Одеска за соло певање на Академији уметности у Новом Саду, поводом* Гала концерта Вери Ковач Виткаи, примадони и професорки, у част*, који је одржан 5. децембра 2022, на сцени „Јован Ђорђевић“*

Професорка Аћимовић је главна иницијаторка концерта који је организован у сарадњи Академије уметности и Српског народног позоришта, а поводом 90. рођендана професорке Вере Ковач Виткаи. Концертом је дириговао Александар Којић, а редом су наступили Марија Цвијић (сопран), Жељка Здјелар (мецосопран), Сенка Недељковић (сопран), Горан Стргар (тенор), Золтан Габор (баритон), Марина Павловић Бараћ (мецосопран), Агота Виткаи Кучера (сопран), Виолета Срећковић (мецосопран), Данијела Јовановић (сопран), Весна Аћимовић (сопран) и Саша Петровић (тенор), уз музичку пратњу Оркестра Опере СНП-а. На сцени им се придружила Вера Ковач Виткаи заједно отпевавши – „Шампањац“ из Штраусовог *Слепог миша*.

Како сте дошли на идеју да организујете концерт? Сигурно није било лако окупити све студенте из класе Вере Ковач Виткаи, бринути о комплетној организацији и избору арија за програм?

Ко ће да води више рачуна о свом педагогу него ми сами, њени студенти за које је проф. Вера увек ту. Спремна да подржи, похвали, искритикује и усмери на праву стазу која засигурно води ка успеху. Године се нижу и логично је било да на неки начин обележимо њен деведесети рођендан. Нисам ни помислила да НЕЋУ успети у реализацији Гала концерта која је морам признати у први мах била само сан. Сама не бих могла и веома сам захвална управи СНП-а, којој сам се обратила. Они су одмах препознали важност моје идеје. На моју срећу, подржала ме је директорка Опере Сандра Миланков и управник Александар Станков. Обрадовали су ме вешћу да смо добили термин одржавања концерта и са нестрпљењем сам се упустила у реализацију пројекта. Ни одабир нумера за програм није био тежак, будући да су то арије које је као примадона СНП-а имала на свом репертоару.

Програм

Ј. Штраус, син: *Слепи миш*, увертира / Оркестар Опере СНП-а

В. А. Моцарт: *Чаробна фрула*, арија Краљице ноћи, Der Hölle rache / Марија ЦВИЈИЋ

Ј. Штраус: *Циганин барон*, арија Жупана, Ja, Das Schreiben und das Lesen / Золтан ГАБОР

Г. Верди: *Сицилијанско вечерње*, арија Елене, Merce dilette amiche / Сенка НЕДЕЉКОВИЋ

П. Маскањи: *Кавалерија рустикана*, арија Сантуце, Voi lo sapete, o mamma / Жељка ЗДЈЕЛАР

П. И. Чајковски: *Евгеније Онегин*, арија Ленског, Куда, куда вы удалились… / Горан СТРГАР

П. И. Чајковски: *Пикова дама*, арија Графице, Ах, постыл мне этот свет! / Марина ПАВЛОВИЋ БАРАЋ

Ђ. Верди: *Аида*, плес малих робова / Оркестар Опере СНП-а

Ђ. Пучини: *Турандот*, арија Лиу, Tu, che di gel sei cinta / Агота КУЧЕРА ВИТКАИ

К. Сен-Санс: *Самсон и Далила*, арија Далиле, Mon cœur s'ouvre à ta voix / Виолета СРЕЋКОВИЋ

Ђ. Пучини: *Мадам Батерфлај*, арија Ћо-Ћо-Сан, Un bel dì vedremo / Данијела ЈОВАНОВИЋ

И. Калман: *Кнегиња чардаша*, арија Силве, Хај хо, хај хо (Heia heia in den Bergen ist mein Heimatland) / Весна АЋИМОВИЋ

Ђ. Пучини: *Турандот*, арија Калафа, Nessun dorma / Саша ПЕТРОВИЋ

Какви су генерално утисци свих солиста након концерта?

Све су се колеге са великом радошћу одазвале позиву и били смо сви срећни да отвореног срца на тај величанствен начин, МУЗИКОМ, захвалимо нашој драгој професорки за све оно што је она нама чинила. Не смем, а да не поменем изузетне чланове нашег оркестра који су свирали величанствено. Велико хвала сјајном маестру Александру Којићу који је својим знањем, енергијом и вољом ово вече претворио у чаролију. Без вештих руку правих уметница из фризераја које су нас за гала вече улепшале не бисмо имали додатног самопоуздања, а несебичну подршку у припреми за Гала концерт, почевши од организације до самог извођења, добила од многих сарадника међу којима морам истаћи Ладу Леша.

Александар Којић, диригент и Весна Аћимовић, сопран, фото М. Ердељи

Рекла бих да је то био концерт о којем ће се још причати. Професорка Ковач Виткаи се обратила публици и солистима рекавши да је то био догађај који ретко који педагог може да искуси.

Након ове вечери, ми, солисти смо успели да остваримо нашу рођенданску мисију. Изузетно дирљив концерт обележен је нашом музиком, емоцијом, а уписан у историју као заједничка рођенданска честитка нашој драгој, јединственој, незамењивој новосадској примадони, нашој професорки Вери Ковач Виткаи. Дисали смо заједно и по речима многих успели да створимо магију инспирисану уметничким давањем. Ако смо само малу искру свега наученог ужарили у срцима публике током те вечери, онда је мисија наше професорке Вере успела и бескрајно јој хвала на томе!

Ивана Илић Киш

Професорки, с љубављу и поштовањем

Након оперских и концертних достигнућа Вере Ковач Виткаи ми, студенти, окупили бисмо се испред њене гардеробе, чекајући да јој са одушевљењем честитамо на наступу. Она нам је, увек са осмехом и не истичући се, говорила како и нас ускоро све то исто чека и, дубоко уверена, да нам преостаје само да будемо вредни и да верујемо у себе.

Учила нас је да треба отвореног срца прилазити сценском певању, вокалној педагогији и музици уопште. Једноставно, она има моћ да из нас извуче и више него што смо ми мислили да можемо. То је умеће које имају само врсни педагози. Никада није била строга, него је огромним ауторитетом пленила таквом енергијом да је студенте ослобађала вокалног грча и треме. Често нас је током наставе бодрила овим речима: **„Душо, свака птица пева својим гласом!“** Уливала нам је веру да можемо наћи додатну снагу да истрајемо у певачким подухватима, у изазовима која доносе такмичења, фестивали, концерти, представе... И дан-данас често спомињем својим студентима шта је мени говорила проф. Вера, исто као што је она нама спомињала свог педагога Злату Ђунђенац Гавелу.

Весна Аћимовић,
из програма за Гала концерт

Кнегиња чардаша
обновљена енергија

Јелена Кончар, Саша Петровић, Горан Стргар, чланови Балета и Хора, реприза 24. јануар 2023, фото М. Ердељи

Припремана с великом амбицијом и жељом за општим и несумњивим допадањем и успехом, *Кнегиња чардаша* Имреа Калмана била је премијерно изведена пре шеснаест година, 15. децембра 2007. Премијером је тада дириговао гост из Мађарске Гергељ Кешељак, репризама Зоран Јуранић, а касније је дириговање преузео наш стални диригент Микица Јевтић. Режију је радио Јанош Сикора, гост из Мађарске, драматург је био Арпад Вицко, динамичну сценографију је креирао Саша Сенковић, изванредне костиме Јасна Бадњаревић, Хором је суверено дириговала Весна Кесић Крсмановић.

Представа одише великим ентузијазмом учесника, солиста, Хора, Оркестра и Балета, а радост игре преноси се и на публику која са жаром гледа ову представу. За кореографију ове оперете задужен је **Драган Јеринкић** с којим смо се сусрели и поразговарали поводом јануарске обнове 2023. године:

Драган Јеринкић, кореограф фото А. Рамадановић

„После шест година *Кнегиња чардаша* вратила се на репертоар Опере СНП-а и то на одушевљење свих протагониста, а и публике. До краја сезоне очекујемо још најмање два извођења. Волео бих да „Кнегиња“ настави свој репертоарски живот и да је гледамо и за следећу Нову годину. До ове обнове дошло се тежим путем, а на моје инсистирање, као и свих учесника који воле ову оперету и уживали су док су је припремали. Наравно, то је жанр који и публика воли, а ми постојимо због наше публике. Зато морамо оставити простора на репертоару за оперету која је важан део сценско-му-

зичке уметности. Нажалост, то није случај само с „Кнегињом“, с обзиром на то да имамо високопрофесионално изрежиране представе, као што су то опере *Дон Ђовани*, *Пикова дама*, па и једини дечји балет *Пинокио*, који је намењен најмлађој публици. Већ трећи пут се ова оперета ставља на чекање, више година стоји у запећку. То није добро за једну представу, јер се после процес припреме за њену обнову одужи за неколико месеци више него што би то било да се редовно изводи“.

О припремама за обнову и подели Јеринкић каже:

„У јануару смо имали три успешна извођења 21, 24. и 31. јануара, нажалост, после два месеца мукотрпног рада. Наравно, неоспорно је и то што смо радили три различите поделе за тако велику представу. Основна ауторска идеја и оригиналност редитеља Јаноша Сикоре поштује се и током процеса обнављања. Што се тиче кореографије, одступања од оригиналног кореографског писма увек постоје, у мањој мери. Нијансирао сам промене у кореографији због укључивања нових чланова оперског и балетског ансамбла у представу. Пробе су протекле у заиста пријатној радној атмосфери, певачи и играчи увек с одушевљењем раде на овој оперети, а велики задатак је био и на Техници. Било је ту много посла око допуне костима, обуће, бински радници су били пред великим изазовом јер имају посебно захтеван задатак на сцени. Сценографија је непрестано у покрету и промене су изузетно брзе, а све мора бити синхронизовано с расветом и с великим бројем извођача на сцени. Зато је наша „Кнегиња“ динамична, призори фреквентни и морају бити складни и повезани. Сви учесници су на свакој проби и извођењу били на изузетно високом професионалном нивоу. Уживали смо док смо је радили“, истиче Јеринкић.

„Кнегиња“ је до сада одиграна 40 пута, има нов живот и енергију па јој желимо да остане дуго на репертоару.

Подела у јануару:
Силва Верецки: Данијела Јовановић (21. и 31. I) / Јелена Кончар (24. I)
Кнез Леополд: Миодраг Петровић
Анхилда: Гордана Јошић
Млади Кнез Едвин: Саша Штулић (21. и 31. I) / Саша Петровић (24. I)
Бони: Васа Стајкић (21. и 31. I) / Горан Стргар (31. I)
Стази: Марија Цвијић, први пут у улози (21. I) / Дарија Олајош Чизмић (24. I) / Маја Андрић, први пут у улози (31. I)
Фери Бачи: Игор Ксионжик
Пуковник Ронздорф: Бојан Здравић (21. I) / Јован Пејић (24. и 31. I)
Мишка: Алексеј Дарабуц
Киш: Бранислав Станков
Јулишка: Јелена Веселиновић (21. и 31. I) / Милица Досковић (24. I)
Господин Мек Грејв: Младен Николић (21. и 31. I) / Младен Ђурин (24. I)
Лакеј: Мирослав Стојиљковић
Хотелски момак: Владислав Шегуљев
Валцер соло: Јана Черепанова, Василиј Собољев.

Саша Штулић, Марија Цвијић, Васа Стајкић и Данијела Јовановић, обнова, 21. јануар 2023, фото В. Величковић

КО НЕ САЊА ТАЈ НЕ ЖИВИ

Саша Петровић, тенор,
првак Опере Српског народног позоришта

Саша Петровић, тенор, фото приватна архива

Током ове сезоне наступио је на два занимљива гала концерта: у децембру на концерту *Вери Ковач Виткаи у част* поводом њеног 90. рођендана, будући да је дипломирао у њеној класи, и у фебруару на *Гала концерту поводом Дана љубави* заједно с четворо гостујућих солиста из Темишварске опере и једанаесторо наших певача. Гледали смо га у обновљеној Калмановој оперети *Кнегиња чардаша*, а наступио је први пут као Дон Хосе у Бизеовој *Кармен*, најновијој оперској продукцији СНП-а. Не прави разлику нити даје првенство опери нити оперети. Истинитост је једини критеријум. „Искреност, радост, туга, бес, разочарање, романтика, љубав, све то мора да се осети у гласу, у говору тела, игри, погледу, гесту", каже Петровић.

Какав је Ваш генерални утисак о овим протеклим догађајима и какво ново искуство су донели овакви сусрети?

Проф. Вера Ковач Виткаи је у мој живот унела једно велико трансцендентално искуство које ретко ко може добити од једног човека и професора. Њена природа, њена повезаност с природом, космичком енергијом универзума упутила ме је на најчистији и исправни пут у оперској уметност и у самом животу. Дала ми је оно највредније - сазнање (мале тајне великих мајстора). Зато сам с великим пијететом пришао свом наступу на концерту у њену част и покушао да јој на најбољи могући начин захвалим за све што ми је пружила. Иначе, увек се радујем променадним концертима наших солиста, а нарочито када су уприличени и са солистима других театара. У току своје 30-годишње каријере наступао сам на много таквих концерата, а то чиним врло радо и дан-данас. За мене такви концерти имају посебну драж, јер се с публиком остварује непосреднији однос који ми изузетно прија. Драго ми је да се концерти класичног оперског типа поново враћају на вели-

ка врата, будући да публика такве врсте концерата тражи, воли и цени. То су трендуци који зближавају и сам ансамбл, отварају нове могућности и види се посвећеност сваког учесника програма и његова искрена жеља да максимално допринесе успеху вечери. Када постоји подршка за сваког, резултат је позитивна енергија, а то је оно најлепше због чега се бавимо овим послом.

Саша Петровић као Кнез Едвин и Јелена Кончар као Силва Верецки, *Кнегиња чардаша*, фото А. Рамадановић

Од оперско-оперетских представа треба истаћи јануарску обнову* Кнегиње чардаша*, у којој тумачите Кнеза Едвина од премијерне обнове 2016, а 18. фебруара дебитовали сте у улози Дон Хосеа у Бизеовој* Кармен*, у режији Озрена Прохића. Две различите улоге по много чему, почев од комике и речитатива у оперети до трагичног јунака у опери. Како објашњавате супротност ових двеју улога?

Проблематика и задаци који су постављени пред певача у оперети и опери су опозитни. Али опет и врло блиски свом примарном мотиву. Успех једне роле зависи умногоме не само од певача него и од узајамне интеракције међу колегама, јер певач сам не може донети једну успешну представу. Средства у оперети су разноврснија у исказивању драмске радње и лично сматрам да је оперета компликованији жанр сценског израза. Када певам било који тип музичког сценског дела, мој императив јесте да играм и певам лик, да покажем његов карактер, да правим емотивне колоре гласом и подражавам емотивна стања лика који тумачим. Ту постоји широк дијапазон стања, од његових лирских, драмских епизода до екстатичких стања. То је потпуно посвећивање. Не правим разлику нити вреднујем, па ни не дајем првенство опери нити оперети. Оба наслова која сте навели, иако не припадају истој врсти сценске интерпретације, траже изузетну али подједнаку убедљивост у свим сегментима сценске уметности. Искреност, радост, туга, бес, разочарање, романтика, љубав, све то мора да се осети у гласу, у говору тела, игри, погледу, гесту. Ови наслови, као, уосталом, и многи други наслови, траже истинитост.

Саша Петровић као Дон Хосе, фото М. Ердељи

То је нешто што публика зна да препозна па макар били и први пут изложени феномену опере или оперете. У својим сам најбољим певачким годинама када континуитет и стално усавршавање доносе свеукупна сценска, музичка и уметничка искуства - постигнућа. Упоредо с наученим животним лекцијама, зрео, прави уметник уме и зна да дâ димензију више сваком лику који игра и да утисне у њега живот. Оживљава магију. Тада се дешава слобода, једно ослобађање, нешто метафизичко и немерљиво. Тај осећај поредим с призором велике беле птице која језди раширених крила на небу.

Да ли је Дон Хосе тенорска улога коју сте прижељкивали и зашто?

Захвалан сам на могућности да прићем овом делу и окушам се у њему. Захвалан сам на новом искуству који сам стекао током рада на овој роли, јер је Дон Хозе из мене изнедрио квалитет више. Свестан сам да сам постао бољи и као човек и као уметник. Пресрећан сам добијеном узајамном енергијом у ансамблу јер је у основи увек обострана жеља да перформанс буде успешан. Зато сам захвалан свим колегама, Хору, Оркестру и диригенту на посвећеном раду. За мене је сваки нов наслов као нека нова круна коју носим, да бих је, потом, покорно скидао, док се клањам новој роли и новој представи. Када круну изнова освајаш, задовољство је веће. Уметничко дело је одувек веће од самог уметника и он то мора да зна. Још сам гладан и жељан нових наслова, нових пустоловина у музичком оперском свету.

Како сад, након што сте отпевали Хосеа, изгледа остварен сан једног тенора и шта је следеће? Шта певача мотивише да не одустане?

Снови и уверења су важан део мог живота. Ко не сања тај не живи. Када верујем снажно, имам утисак да могу померити бар Фрушку гору. Трудим се да не одустајем у свом животу. Тврдоглав сам по природи, али тихо и врло стрпљиво градим себе и своју умешност. Публика и ја се добро знамо и разумемо, препознају отисак мог уметничког печата на наступима. Они воле и поштују то што радим, а понекад упуте и конструктивну критику. Опером *Кармен* и улогом Дон Хозеа отварам нова врата према великим насловим веризма, каснoромантичарским драмским насловима који траже снажан енергетски и експресивни моментум код уметника. Осећам се спремним, а време и континуитет су кључни. Свако има у себи то своје право време када ће нешто учинити. Довољно је само да ослушкује свој унутрашњи глас и да се води према њему, што, углавном, није лако. Зато постоје добри, најбољи и они који се памте.

Ивана Илић Киш

Гала концерт поводом Дана љубави, солисти Опере СНП-а и гости из Темишварске опере, фото М. Ердељи

Ad libitum, с концертмајсторима Опере Српског народног позоришта

Владимир Ћуковић и Сергеј Шаповалов

Владимир Ћуковић, фото А. Рамадановић

Сергеј Шаповалов, фото приватна архива

Заједничке су им иста љубав према свом инструменту, константан и напоран рад од најранијег узраста, када су чешће журили на часове музике него што су јурили за лоптом. Иста соло деоница им је омиљена, а занимљива је чињеница да када причају о себи говоре „ми". Разлог се налази у томе како обојица доживљавају Оркестар Опере СНП-а - као живи организам чији делови морају бити савршено синхронизовани и чија снага лежи у заједничким наступима, у хармоничној заједници коју представљају концертмајстори.

За концертмајстора је битна константна концентрација, интензитет, динамика, ритам, интонација и артикулација сваке ноте, али свирање не значи много одсвираних нота, премда постоје захтевне деонице које савладавају постојаним и преданим вежбањем, методичним радом. Знајући да с метрономом нема расправе, они умеју и те како да уживају у делу јер знају како се звуком изражава лепота, боја и осећање.

Владимир Ћуковић је одрастао у породици у којој се неговала љубав према музици. Оба родитеља су цео свој радни век провели у Српском народном позоришту – отац Милун био је обоист, а мајка Тереза виолинисткиња. Влада је рођен у Врбасу 1976, а Средњу музичку школу је завршио у Новом Саду, на Одсеку виолина. Дипломирао је на Академији уметности у Новом Саду, на Одсеку виолина, у класи професорке Ирине Јашвили. По дипломирању постаје члан Оркестра, када је у хонорарном статусу дебитовао на премијери балета *Грк Зорба* Микиса Теодоракиса, 1. децембра 1994. Стални је члан, на месту концертмајстора, од 2004. године. Живи и ради у Новом Саду, има двоје деце.

Сергеј Шаповалов је љубав према музици осетио у најранијем периоду па је већ као шестогодишњак похађао музичку школу. Сергеј је рођен 1971. године у Украјини, у селу Буда, Черкашке области. Средњу музичку школу је уписао 1986, а по завршетку, 1991. године уписује Националну музичку академију „Петар И. Чајковски" у Кијеву, у класи професорке Олге Ривњак. У Српско народно позориште стиже 2001. године, откада ради као концертмајстор. Тек је у августу прошле године постао наш стални члан. Живи у Сремским Карловцима, ожењен је и има четворо деце.

Где год музика може да оживи, ту је виолина (за Владу и Сергеја је она и синоним живота): у оперским и балетским представама, гала концертима, у симфонијским оркестрима, камерном оркестру, квартe-

тима, на хуманитарним догађајима, на отвореном… Обојица имају позамашан музички репертоар у СНП-у – и оперски и балетски, од Чајковског, Росинија, Пучинија, Вердија, Бизеа, Калмана, Доницетија, Гуноа, Моцарта, Теодоракиса, Прокофјева, Минкуса, Херолда, преко домаћих Бручија, Христића, Деспића, Дивјаковића…

Ко је концертмајстор и која све задужења има на оперским и балетским представама као и на концертима?

Ћуковић: Концертмајстор је први човек оркестра који координира радом између оркестарских музичара и диригента. На концертима је представник оркестра и преноси осећање, портретише поруку нивоом енергије у свирању да би била тачно наглашена онако каквом је види и осећа диригент, какву диригент жели да је публици испоручена. Ту емоцију диригента преноси на своје колеге и води концерт. У балетским представама, на пример, могу се често чути виолинска сола која интерпретира концертмајстор.

Шаповалов: Концертмајстор је вођа групе првих виолина у оркестру. Он је карика која повезује рад диригента и оркестра. Сваки пут пре почетка представе или концерта, концертмајстор својим изласком пред оркестар даје знак за штимање целог ансамбла. На тај начин он и обавештава публику да представа може да почне. Концертмајстор обезбеђује стабилност рада оркестра, што се посебно односи на рад са гостујућим диригентима. Такође изводи деонице соло виолине, сагласно партитури.

Како се постаје концертмајстор?

Ћуковић: Прво, треба доста радног искуства, јер је неопходно да се прође кроз тај процес како би постао изузетан виолиниста. Али мора да има у себи ту неку „жицу" да би предводио све гудаче и дуваче, практично цео оркестар. Концертмајстор нема право на грешку, али дешавају се, наравно, и не би било поштено да то не признамо. Немогуће је да свирамо као машина, јер ми то и нисмо. Ту је та драж која значи да ниједна представа није иста.

Шаповалов: За почетак, услов је да свирате виолину. Пут до позиције концертмајстора састоји се од константног и напорног рада и њиме се полази већ од најмлађег узраста па преко средњошколског образовања и, наравно све до вишегодишњих студија. Концертмајстор треба да поседује висок извођачки ниво, да има знање и искуство о раду у симфонијском оркестру. На крају, када прође аудицију, или заврши пробни период у раду, и ако су критике позитивне – постајете концертмајстор.

Оркестар је последњих неколико сезона интензивније наступао него претходних деценија. То се посебно односи на гостовања и извођења ван матичне сцене са оперским представама СНП-а. Зашто су гостовања генерално важна за Оркестар и која бисте издвојили као историјски битна за Српско народно позориште?

Ћуковић: Веома су важна, јер су гостовања нека врста освежења када можемо да наступимо и ван матичне куће и да изађемо у отворени простор. Када гостујемо по региону и у иностранству, трудимо се да одржимо углед наше куће и уметности којом се бавимо, будући да је језик музике којим се служимо универзалан. Он се на исти начин разуме где год да смо наступали и пред каквом год публиком да смо свирали. Чињеница је да су критике биле похвалне и пријале су нам честитке након концерта. Имао сам среће да сам учествовао у *Крос опери*, чија је премијера била у Модени, после у Новом Саду и у Линцу. Читав пројекат је био изузетно захтеван, с обзиром на то да смо увежбали да свирамо три различита музичка дела троје савремених композитора различитог сензибилитета, од које су, свако дело на свој начин, допринели да наше извођачко искуство буде богатије.

Шаповалов: Иако за мене не постоје представе које су мање битне, гостовања су, поготово у иностранству, увек доносила додатно узбуђење. Ми не представљамо само СНП, него и земљу. Свако гостовање је било посебно и незаборавно. Много је лепих успомена, ту је и Бејрут, Будимпешта (АРМЕЛ фестивал), Кина, Линц... На мене је посебан утисак оставило извођење *Auge* на Петроварадинској тврђави. Мислим да смо успели да хиљадама гледалаца пружимо незаборавн доживљај, у истој мери колико је и за нас незаборавн. Тај заједнички рад читавог ансамбла је показао да смо у могућности да направимо продукцију на оном нивоу на којем то чине светске оперске куће.

У којим концертним дворанама Оркестар СНП-а најбоље звучи? Зависи ли то од диригента, од броја оркестарских проба, виртуозности наших оркестарских музичара, од акустичности простора или од свега помало?

Ћуковић: Зависи од сваког фактора помало. Ако је акустика у сали добра, тада је много лепше и лакше свирати зато што и ми себе добро чујемо а и публика нас. Број оркестарских проба опет зависи од захтевности дела које изводимо по репертоару. У суштини, када припремамо неко музичко дело у нашој кући, важно је да је план добро осмишљен и да у сарадњи с диригентом буде одржан довољан број оркестарских проба, посебно ако је то неко дело које није било на репертоару дуги низ година.

Шаповалов: Звук оркестра зависи од свега наведеног, почевши од сваког инструмента посебно. Ту је улога диригента изузетно битна, јер је он тај који концентрише цео оркестар око остварења одређене музичке идеје. Можда оркестарска рупа и није најбоље акустично решење за звук оркестра, али уз улагања у савремено озвучење могуће је постићи веома завидан резултат.

Концертмајсторе публика памти по захтевним соло деоницама виолине. Које су посебно изазовне или омиљене за извођење и зашто?

Ђуковић: Да, то се нарочито очитава у Лабудовом језеру. Ту постоје три велика виолинска сола, што за концертмајстора није нимало лако. Мада, и ту се налази изазов овог позива и драж да, иако је изнова свирамо, увек буде непоновљива, освежена. Музика Чајковског ми је омиљена, од класичног репертоара. У међувремену смо имали и неке новије пројекте, као што је Рок опера, где смо показали да се добро сналазимо и у другим жанровима музике, а моје колеге и ја много волимо тај пројекат и уживамо у свирању. То већ траје пет година и стигли смо до великих арена где музика добро звучи.

Шаповалов: Највише виолинских соло деоница су заступљене у балетској музици. Скоро сваки балет има мања или већа виолинска сола. За мене су виолинска сола из Лабудовог језера Чајковског најзахтевнија, али су истовремено и најузбудљивија за свирање.

Сергеј Шаповалов, фото С. Ђурић

Владимир Ђуковић, приватна архива

На којој виолини свирате?

Ђуковић: То је баш концертмајсторска виолина из 1924. године и на њој је свирао први концертмајстор Београдске филхармоније. Та виолина сигурно има историју, не знам кроз колико руку је прошла. Добро је одржавам, и подразумева се да сваки музичар води бригу о свом инструменту. Волео бих да после мене та виолина настави да свира виолинска сола.

Шаповалов: Свирам на инструменту савременог италијанског мајстора. Предност савремених инструмената је та што су трошкови одржавања нижи у односу на трошкове које захтевају стари и осетљиви инструменти. У мом случају, довољна је редовна контрола код мајстора, ситније поправке, редовно чишћење, полирање – тако се, уосталом, одржавају сви гудачки инструменти.

Ваша дефиниција музике?

Ђуковић: Музика ме чини срећним! Све нас у оркестру музика испуњава срећом, чак и кад смо уморни или кад смо изнервирани па нам ништа не полази за руком. Ипак, после напорног рада увек постоји убеђење да музика носи праве вредности, важно је да нас подстиче на рад, на размишљање и да досежемо више и даље. Све је то рокенрол!

Шаповалов: Свуда око нас је музика. Ми смо део света, па и даље, део смо свемира. Осећамо те вибрације, ритмове, фреквенције, музику. Истовремено је и човек инструмент којим може да спозна свемир, а музика само помаже у штимању тог инструмента и чини човека бољим и савршенијим.

Ивана Илић Киш

Из Оперског студија „Војислав Солдатовић“

У фебруару ове године, у Српском народном позоришту радио је један од најугледнијих италијанских музичара ***Давиде Делисанти***

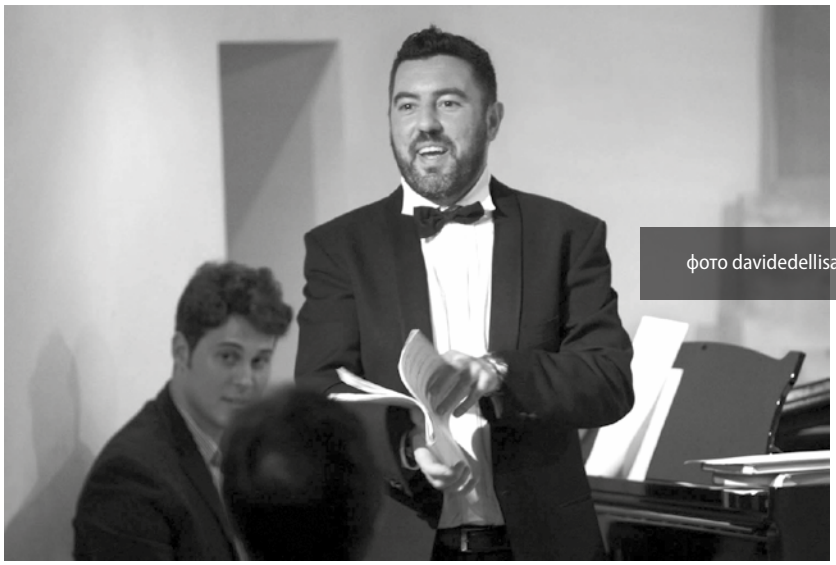

фото davidedellisanti.it

После маестра Марчела Мотаделија, у најстарији српски театар долази изузетни Давиде Делисанти који ће радити са полазницима оперског студија „Војислав Солдатовић“ али и са солистима СНП-а.

/.../

Давиде Делисанти је један од најугледнијих и најспретнијих италијанских музичара. Подједнако активан као концертни пијаниста, диригент, вокални тренер, репетитор и музички директор, Делисанти је направио веома импресивну каријеру, а овом приликом истиче задовољство што је стигао у Нови Сад, баш у Оперу Српског народног позоришта.

„Заиста сам уживао у гласовима, некима првог квалитета. Радим дуги низ година у многим позориштима у иностранству и радим седам година у Опери, у Каиру, као вокални тренер и резултати се виде тек када певачи уче са италијанским тренером за репертоар. У Каиру останем недељу дана сваки други месец. Све постаје боље: изговор, техника, интерпретација, глас и музичка осетљивост. Веома сам срећан што могу да допринесем овим дивним певачима који су веома жељни усавршавања“, рекао је Делисанти.

Делисантијеве студије пијанистике и дириговања одвијале су се под вођством маестра Д. Панара и Емануела Арчиулија и маестра Маријана Патија. Осим тога, похађао је и вокалну оперску обуку, искуство које га је довело до тога да ради као пијаниста и асистент неким од највећих имена оперске сцене, као што су: Р. Хименез, В. Теранова, Инес Салазар, Април Мило, С. Бонфадели, А. Морели, Ђ. Ђакомини, Пласидо Доминго, Никола Мартинучи, Марија Драгони, Маријела Девија, Ђакомо Арагал, Л. Каноничи, Виторио Григоло и Бруно Пратико. Такође, сарађивао је са легендарним диригентима, као што су: Л. Бакалов, М. Арена, Ричард Бонинге, Енио Мориконе и многим другим.

Досадашња достигнућа Делисантија у каријери су: уметнички директор Таормина Опера Старс, у Античком театру Таормина, вокални тренер и директор хора Каирске опере у Каиру, музички директор позоришта *Fuerteventura* на Канарским острвима, као и корепетитор у Државном позоришту у Анкари, у Турској. Од 2016. до данас је званични пијаниста на италијанској телевизији за Медијасет, *Канал 5*. Тренутно је вокални тренер у Каирској опери и професор клавира и пратње на Конзерваторијуму *Ђ. да Веноза* у Потенци, у Италији.

Први међународни оперски студио представља легат редитеља Војислава Солдатовића који је оставио дубок траг у Опери Српског народног позоришта. На овај начин његово име и даље ће живети на сценама Српског народног позоришта. Позориште има одговорност да допринесе у едукацији квалитетних солиста и тиме осигура будућу генерацију певача. А млади певач има обавезу да ради на свом усавршавању, што оперски студио чини неопходним за театар и за младе солисте.

Гала Гајин

Тони Ранђеловић, директор Балета

ГРК ЗОРБА

Поводом обележавања 150. извођења балета Микиса Теодоракиса, 27. фебруара 2023, на сцени „Јован Ђорђевић" СНП-а

Чињеница да је представа рођена 1. децембра 1994. у СНП-у, а да је дело под руководством самог композитора Микиса Теодоракиса изведено у арени Верона 6. августа 1988. године, говори да је наше позориште увек тежило извођењу великих дела. У тадашњим веома отежаним временима, ипак смо успели да направимо представу *Грк Зорба*. Верујем да тада нико, ни у СНП-у ни у Сава центру па ни у мањим позориштима у региону, није ни сањао да ће представа доживети своје 150. извођење. Импресиван је податак да је до сада *Грка Зорбу* видело преко 138.000 гледалаца.

Публика невероватно доживљава ову представу, јер величину једне представе одређује емоција публике. Тврдим да са „Зорбом" ту посебну везу имамо и она се осећа при сваком извођењу. Три биса на крају сваке представе то доказују. Балетски рукопис, односно кореографија, веома је незгодна за балетске играче. Ансамбл има подоста интерпретација фолклорне форме, док су велика адаћа са солистима, уз говор покретом, заснивају се на класичним елементима, а у читав кореографски израз проткана је и једна савремена нота. Уз такву комплексност кореографског писма, на публику оставља снажан утисак и фантастична музичка партија. Знате, ако једно балетско дело нема усклађену динамику с емоцијама, ако нема потцртаних осећања туге, боли, среће, радости, живота па и смрти, онда то није живот, није прича која покреће и инспирише. „Зорба" то има. Уверен сам да то исто имају и оне балетске представе које сам од 2017. године, као директор Балета, уврстио у балетски репертоар. Тако наши уметници могу да се развијају, да сазревају и да откривају у себи нове емоције, а публика може да ужива у интерпретацији дела и важности представе. Извођење сваке наше балетске представе пратим и врло често посматрам реакције публике. Заинтересованост публике је важан сегмент којим се одређује колико балетску уметност можемо да приближимо сваком гледаоцу, од 7 до 77 година. Када уђете у салу и видите хиљаду посвећених људи који су дошли у нашу кућу да гледају представу по ко зна који пут, да уживају у балетској игри и да озбиљно доживљавају балетско дело, ништа вам више није битно. Довољно је да захвалим Богу на тако лепом дану.

Иако време пролази, генерације које долазе одрастају уз нашег *Грка Зорбу*. Представа као да постаје све актуелнија па се често упитам да ли нова генерација са собом доноси ново виђење „Зорбе" или смо сви ми некад Грк Зорба. Но, представа је подједнако важна публици, као и нама у Балету. Често ме питају зашто „Зорба" не игра чешће. Једноставно, ту су и остале представе које смо дужни понудити публици, од новијих, као што су *Враголанка*, *Мадам Батерфлај*, *Охридска легенда*, *Ана Карењина*, као и класичних балета: *Лабудово језеро*, *Жизела*, *Дон Кихот* и осталих. Све су то представе које имамо на репертоару, али је за изведбу великих представа потребно време да се припреме и реализују. При том је и разноврсност репертоара један од приоритета. Сва та дела су оригинална, велика и значајна. Слажем се да би „Зорба" могао бити чешће на репертоару у сезони, али мислим да није добро ни публику заситити једним делом, уосталом као ни уметнике. Они морају да пролазе кроз различите форме интерпретације, а у томе и јесте величина наше уметности – класично и савремено, а увек игриво.

Грк Зорба је дефинитивно постао својим 150. извођењем најпосећенија представа, али ће ускоро до тог броја стићи и наш велики бисер - *Крцко Орашчић* - приближава се 80. извођењу, с обзиром на то да је толико пута изведен и то у краћем временском периоду, од премијере 23. децембра 2011.

Срећан сам што видим где се Балет СНП-а данас налази и да увек има потенцијала јер се ансамбл константно обнавља, и као некадашњи солиста Балета а посебно као директор ове уметничке јединице, јер смо последњих неколико година у прилици да постављамо нове наслове, да можемо вредно да радимо и не устукнемо пред новим изазовима, да су нам приоритети добра балетска дела, запажена игра и заинтересованост публике.

фото С. Видаковић Савић

Поводом 150. извођења, 23. фебруара 2023. и првог извођења ове сезоне, у доњем фоајеу велике сцене припремљена је пригодна ретроспективна изложба фотографија ове културне представе новосадског Балета, од премијере 1. децембра 1994. до обнове 8. октобра 2016. Коришћене су фотографије Бранислава Лучића, којем захваљујемо на уступању ретких фотографија с премијере, Миомира Ползовића, Рајка К. Каришића, Александра Рамадановића и Срђана Дорошког. Изложба је реализована у сарадњи Службе за дизајн и издавачку делатност и дирекције Балета.

Премијера *Грка Зорбе* 1. децембра 1994, фото Б. Лучић

Верица Козарев Кларић,
солисткиња Балета

Зорба вечно млад

Поводом јубиларног, 150. извођења, балета
Грк Зорба*, 23. фебруара 2023, сцена „Јован Ђорђевић"*

Андреј Колчерију
фото С. Дорошки

Ана Ђурић и Самјуел Бишоп
фото А. Рамадановић

Свака балетска представа је својеврстан шоу. Свако ново извођење преноси нову енергију, расположење, осећање, до најдаљег дела публике, преко сваког извођача на сцени. У том смислу је „Зорба" баш посебан. Сама чињеница да се на сцени све време, осим балетских играча, налази и Хор СНП-а, што представу чини јединственом.

Тешко ми је, као уметници, да се вратим на почетак стварања. Давно је то било, пре скоро тридесет година, када сам као ученица балетске школе први пут заиграла у овој представи. Од тада се много тога променило, и покрет, и мисли, и осећања. Много тога је дато, толико тога проживљено и много увежбано. Свака смена генерација, својим сензибилитетом, утицала је на стил извођења, енергију, на емоцију. Сваки од нових клинаца са собом је доносио фрагменте времена у ком одраста и ком припада. Зато „Зорба" наставља да живи, одолевајући времену, уносећи младост у душу и радост у срцу сваком ко му се преда. Зато је „Зорба" и вечно млад, јер слави живот и велича љубав.

Зорба је био и путник. Одјекивао је сиртаки Микиса Теодоракиса у салама других театара и срцима публике других градова. Тако је и наш ансамбл био увек награђиван громогласним аплаузом, јер смо ширили радост с импозантне позорнице Центра „Сава". Широко познат и вољен у целом региону, „Зорба" није посустао, наставио је да траје. То ме је подстакло да пишем о *Грку Зорби*, радујући се ономе што смо дочекали, заслужено. С великим поштовањем према прошлости и свима који су учествовали у његовом стварању, али и потпуно се предајући уживању у садашњости.

Обележавање јубилеја, 150. извођења и три деценије трајања на сцени, *Грка Зорбу* чини заштитним знаком нашег балета. За неке је овај дуговеки балет ствар престижа, некима је катарза, некима опет, вечити извор треме, а другима поука или подсетник да је живот само један. Како год га доживљавали, *Грк Зорба* је ванвременско дело које пуни сале и срца сваког од нас. Када сте читаву једну епоху део тога и приступате с извођачком зрелошћу и све већом одговорношћу, заволите представу и доживљавате је као своју. Одолевајући турбуленцијама из прошлости, ношен подмлађеном извођачком енергијом и обележен огромним уметничким достигнућем, балет *Грк Зорба* је наш феномен који је вечно млад.

Катарина Кљајић као Биљана
фото М. Ердељи

Катарина Кљајић:

Увек се радујем новим улогама

Солисткиња Балета Српског народног позоришта **Катарина Кљајић** први пут је била у улози Биљане/Бисерке 16. децембра 2022. године у *Охридској легенди* Стевана Христића, у режији и кореографији Владимира Логунова. Питали смо је тим поводом како су текле припреме за први наступ, да ли се улога спрема само у пробној сали или се о томе размишља цео дан, како трема утиче на играча и на које улоге је поносна ова „темперамента, пркосна и плесно изражајна" балетска играчица.

Рођена је 1993. у Београду. Завршила Средњу балетску школу у Новом Саду 2011. године, у класи Сање Вучуревић. Стручно се усавршавала у Варни 2010. године и исте године је добила награду на такмичењу државних балетских школа у Панчеву. По дипломирању је постала чланица Балета Српског народног позоришта, где је, за протеклих једанаест година, остварила је низ солистичких улога: од запажене Виле Јоргован и Принцезе Флорине *Успаване лепотице*, Мерцедес у *Дон Кихоту*, Мирте у *Жизели*, наравно непревазиђене Арапске игре у *Крцку Орашчићу*, Мадам Олемпе у *Дами с камелијама*, две улоге у *Грку Зорби* Мадам Ортанс и Марина па до Фани Елслер у *Враголанци* и Кејт Пинкертон у *Мадам Батерфлај*. Као солисткиња Балета често учествује и у оперским представама (*Кнегиња чардаша*, *Травијата*, *Аида*...). Лауреаткиња је трију Годишњих похвала матичне куће за већину поменутих улога, истичући се играчком техником и лепом балетском појавом. Иако за своје улоге каже да су јој многе веома драге, посебно издваја улоге Марине и Мадам Ортанс у *Зорби* и Мерцедес у *Дон Кихоту*.

Први пут сте наступили у улози Биљане/Бисерке 16. новембра 2022, у Охридској легенди, балету који је тог дана био изведен у знак сећања на преминулог кореографа овог балета

Владимира Логунова. Како сте се припремали за ову улогу?

Да, тако је, 16. новембра прошле године ми се указала прилика да наступим у главној улози Биљана/Бисерка у балету *Охридска легенда*, на музику коју је компоновао један од најзначајнијих српских композитора Стеван Христић. То је за мене била изузетно велика част, будући да сам осећала велико поштовање и одговорност према главној улози па су самим тим и пробе биле веома исцрпљујуће. Два пута дневно сам радила са педагогом, што ми је помогло у раду на појединим деловима у представи који су технички били веома захтевни. Наравно, рад на улози се не завршава изласком из сале. Сви ми, играчи, интензивно размишљамо о свим могућим финесама и корекцијама које треба да унесемо у своју улогу и да допринесемо општем утиску и успеху балетске представе. Публици поједине варијације можда могу изгледати да су лагане, али су оне у суштини за балетског играча технички и драмски веома захтевне. Ево, на пример, из улоге Бисерке издвојила бих адађо из другог чина који је пун финеса. Трема је нормална ствар, свесна сам је јер је присутна на почетку сваке представе. Није изостала ни на наредном извођењу *Охридске легенде* 8. децембра. Па ипак, трема сваки пут нестаје изласком на сцену и, како представа одмиче, самопоуздање се све више учвршћује.

На премијери* Охридске легенде *играли сте Румунску игру и радили сте са кореографом Логуновом. У тој улози Вас је критика запазила као „темпераментну и пркосну а плесно изражајну". Који од ових елемената игре су Вам помогли да боље конципирате Биљанин/Бисеркин лик?

Свака улога је за нас, балетске играче, изазов. Тако је у Румунској игри изазов био показати темпераментност која је, једним делом, мени блиска, а елементи ове игре су ми веома помогли и касније, када сам се спремала за главну ролу. Наравно, морам то да нагласим, да је мој педагог Оксана Сторожук веома допринела да подједнако, и технички и драмски, изнесем улогу, да Биљану/Бисерку одиграм на најбољи начин. Свакодневним радом и својом подршком помогла ми је да напредујем и то не само у овој улози и овој балетској представи. Била ми је велика част што сам имала прилике да играм у балетима које је за нашу балетску сцену урадио Владимир Логунов. Свима нам недостаје јер нам је био велика подршка, а као кореограф, умео је да препозна у нама таленат. Његови савети и ентузијазам којим је утицао на све нас, били су нам од непроцењивог значаја и помогли су нам у балетском изражају и понирању у игру.

Ивана Илић Киш

О класичном балету

„Основа балета је класичан балет и због тога га веома волим, захтеван је и тачан. Неокласика нам пружа већу слободу у покретима и изражавању и могу рећи да су ми оба правца подједнако важна."

Катарина Кљајић

фото М. Ердељи

Балетски ансамбл у *Охридској легенди*
фото М. Ердељи

Две Враголанке

Рајна Ремовић као Лиза
фото М. Ердељи

Чланице Балета Српског народног позоришта Рајна Ремовић и Лана Стојановић први пут су наступиле у улози Лизе, у балету Враголанка. *Рајна је улогу тумачила на извођењу 28. јануара, а Лана Стојановић 4. фебруара. Преносимо њихове утиске о припремама за улогу Лизе, како је протекао њихов деби и зашто воле балет.*

Рајна Ремовић: „Током процеса припреме балета *La Fille mal gardée* репетитори са којима сам радила били су Оксана Сторожук и Милан Лазић. Из дана у дан се на пробама задаје циљ да направимо корак даље ка квалитетнијем техничком и уметничком изражају; да изградимо стабилан темељ у техничким задацима како бисмо могли да даљи рад заснивамо на финесама и естетици сваког покрета. Кад год играм нешто ново и захтевно, обратим се свом дугогодишњем педагогу Ани Павловић, као и Валентини Козловој како бих добила што више инструкција, сугестија и предлога.

Свака сцена за себе је у овом балету била и у техничком и у глумачком смислу озбиљан задатак. Међутим, најкомплексније је било спојити све у целину и доследно развити лик Враголанке - Лизе, не само глумачки већ и лакоћом покрета и стилски прецизним фигурама.

Аутентичност и духовитост балета *Враголанка* захтевају тачан, али природан сценски израз. Управо зато је улога Лизе изазов за балерину. Техничка прецизност, виртуозност и лакоћа служе да употпуне карактер улоге, док су глумачке деонице (доминантне у готово свакој сцени) „носиоци“ радње. Осим захтева и замисли кореографа, битно је истражити историју самог балета и улоге, околности у којима су настали и шта је то што је инспирисало њихово зачеће. Колико је важно придржавати се извођачке традиције балета, толико је важно прилагодити изведбу савременом тренутку и стога је мој најкомплекснији задатак био да сценским изразом приближим лик сеоске девојке Лизе данашњој публици, задржавајући њену кроз историју оформљену аутентичност.

Сматрам да се уметност темељи на посвећености, промишљању и естетици. Балетом се бавим водећи се истим принципима. Међутим, направила бих дистинкцију између плеса и класичног балета. Класичан балет је академска уметност која се изводи у симбиози са осталим уметничким формама: музика, глума, дизајн костима, дизајн сценографије итд., и то су неки од елемената због чега је балет еволуирао од своје изворне чисто забављачке улоге коју плес има и постао академска уметност.“

Лана Стојановић као Лиза
фото приватна архива

Лана Стојановић: „Улога Лизе у балету *Враголанка* је моја прва насловна улога у целовечерњем балету и као таква је на мене, у процесу рада, оставила посебан траг. Ово ми је десета сезона у Српском народном позоришту и поред ове улоге, радим и на другим соло и ансамбл улогама у нашем репертоару. Пробе за *Враголанку* су биле врло интензивне и за мене је свака била као да је представа. Тачније, трудила сам се да сваку пробу максимално искористим и да сваки дан побољшам нешто на чему сам радила претходног дана. Прваци нашег балета Оксана Сторожук и Милан Лазић максимално су се трудили да мом партнеру Милану Ивану и мени пренесу своје огромно знање и искуство у грађењу улога Колена и Лизе.

Много сам захвална Оксани што је свакога дана преносила своје знање, радећи са мном на сваком детаљу, подједнако и у техници и на грађењу улоге. Извлачила је најбоље из мене, дајући ми смернице до најситнијих детаља које сам покушавала у току рада да применим и разрадим. Проналазила је различите начине да ми укаже на све што ова улога треба да прикаже публици. Поред тога ми је била велика подршка, у сваком смислу и на томе сам јој много захвална. Милан Лазић је такође допринео нашем уметничком обогаћивању улога и развоју партнерских односа на сцени.

Велику захвалност дугујем и нашој првакињи Ани Ђурић која ми је, као неко са огромним искуством у насловним улогама, кроз цео процес рада давала савете и пречице и у многоме олакшала изградњу улоге.

Уживала сам у процесу припреме, имам још много да радим и да се побољшавам, али кроз овај процес сам добила још већу мотивацију за радом на себи. Кроз ову представу сам покушала да нађем баланс, да и технички што боље изведем деонице, а да глумачки публици приближим причу Враголанке. Моја варијација и адаџа са колегом Миланом Иваном, који је био предиван партнер и много ми је олакшао извођење, били су технички највећи изазов. Деонице са Мамом Симон, коју је тумачио Давид Груосо, захтевале су глумачку изражајност, са елементима комике и у томе сам посебно уживала. Требало је дочарати лик размаженог девојчурка, која је на моменте срећна и заљубљена, а потом непослушна и љута, што ми је представљало посебан изазов. Процес рада на овој улози ми је много донео и мотивисао ме да још више радим на себи у будућности. Осетила сам подршку свих својих колега. То је један од најлепших момената нашег посла, када сви заједно доприносимо успешности представе и међусобно се подржавамо и допуњујемо.

Плес (балет) за мене представља радост и слободу изражавања емоција, кроз покрете тела и мимику лица и могућност одласка ван граница реалности."

Ксенија Дињашки

Први пут у улози

Критика

Балетско дело *Враголанка* (*La Fille mal gardée*), је значајна историјска прекретница у развоју балетске уметности. Први пут је изведена пред сам почетак Француске буржоаске револуције јула 1789. У основи своје приче она фаворизује живот сеоске средине, открива значај села, лепоте природе, чисте љубави и слободе изнад свега. Трајну вредност и дуговечност *Враголанки* је подарио творац њеног либрета Жан Добервал (1742–1806), спроводећи у дело теоретске поставке Жан-Жоржа Новера (1727–1810) „о јединству садржаја и игре". Тако је *Враголанка* постала представа – првенац којом почиње нов начин размишљања и рада на балетима где је „драмска радња изражена игром".

На новосадску балетску сцену *Враголанку* је 1973. године, а затим и 1986. и 1991. поставио познати кореограф тога времена Ико Отрин. Најновија верзија у кореографско-режијском поступку, госта из Румуније Калина Ханцијуа (1957–2021) изведена је 23. фебруара 2019. Представа која одушевљава сјајном комиком, „питким кореографским писмом" и квалитетним улогама још увек је на репертоару новосадског балета. Солистичке улоге у њој играју: Ана Ђурић, Андреј Колчериу, Самјуел Бишоп, Давид Груосо и Милан Иван.

Међутим, програми *Враголанке* од 28. јануара и 4. фебруара 2023. године донели су нам значајне информације. Поред имена Рајне Ремовић, Лане Стојановић, Мине Радовић и Александра Бечвардија ситним словима назначено је „први пут у улози".

Рајна Ремовић је завршила београдску балетску школу „Лујо Давичо" да би, затим, дипломирала и мађарску академију за игру у Будимпешти. За време школовања имала је подршку београдске примабалерине Ане Павловић и сарадњу са Валентином Козловом, солисткињом Бољшог балета и Њујорк сити балета. У овако амбициозном настојању да научи што више и што боље, Рајна је за кратко време играчког стажа стекла зрелост како би на новосадској балетској сцени одиграла целовечерњу причу о Лизи. Значај Рајниној игри дају чистоћа извођења балетских корака и њихова сливена повезаност у играчкој мисли. Присутност емотивног садржаја и зрелост улоге с лепом балеринском појавом заокружили су Рајнин значајни наступ „први пут у улози". Сви квалитети садржани у Рајниној балетској личности биће пресудни у њеном даљем развоју и у освајању водећих улога на репертоару новосадског балета.

Александар Бечварди је дипломирао у Новосадској балетској школи. Примљен је у ансамбл СНП-а и лаганим темпом, знајући чему стреми, напредује у игри којој је истински наклоњен. „Први пут у улози" Алена, већ уигран и поучен претходним улогама, Бечварди је знао која уметничка средства мора користити играјући Алена. Захтевну улогу тог смешног „шашавка", сина богатог трговца, спремног за женидбу са Лизом, Александар тумачи пуним капацитетом својих глумачко-играчких вештина. Комика Аленових сцена у раздраганости до усхићења и од тренутака туге до одсутности и заборава недвосмислено извиру из уметникове душе и срца. Понирање у ниску Аленових расположења, без падова и слабих тренутака, више је од талента. Пред нама је играч-уметник, САМ и СВОЈ, предан теми Аленове несреће, чији живот разоткрива са страшћу и без погрешних покрета, корака, мимова, поза и емоција.

Историја игре нам говори да је Фани Елслер била мајстор романтичног плеса и да је очаравала савременике својом сензуалношћу и способношћу да оствари најдраматичније сцене у балетима које је играла. **Мина Радовић** је „први пут у улози" Фани Елслер задивила „све присутне својим заносним плесом". Она је сензуалношћу, техником и маниром из времена Елслерове проговорила о идеалном, слободном и лепшем свету о којем су маштали сви присутни мештани на сцени. Минино извођење плеса Фани Елслер топло су поздравили и гледаоци у сали СНП-а.

Лана Стојановић је дипломирала у београдској балетској школи „Лујо Давичо" и већ после годину дана, 2013. године постаје чланица Балета СНП-а. Осим игре у ансамблу Балета, она је свој играчки репертоар обогатила и низом класичних варијација и епизодних улога из познатих балета. У реду захтевнијих и мањих уметничких дела одиграла је pas-de-deux из балета *Жизела*, Плаву птицу из *Успаване лепотице*, и pas-de-trois из *Лабудовог језера*. Овакав ток сценских догађаја донео је Лани и прву главну улогу. Била је то Вила шећера из представе *Крцко Орашчић*. „Први пут у улози" Лизе оправдано је и поверење у Ланину игру. Њена Лиза има добру техничку основу, изражену емотивност, чисту и отворену љубав ка Колену и глумачки јасне односе са играчима у контакту. Амбициозну и вредну Лану, са изразитом жељом да савлада класичну играчку писменост, можемо очекивати у новој улози скројеној баш за њу и њене могућности и жеље.

„Први пут у улози" нам указује на стручно уметничко напредовање, младих играча на свим неопходним плесним основама за добру игру. Брига о стварању солиста је деликатан и одговоран посао који захтева специфичну стручност. Неопходна је добра процена с којим играчем и у ком тренутку треба започети захтевнији рад у очекивању жељеног резултата. Овај посао преузима тим педагога-репетитора и искусних стручњака, бивших првака и солиста Балета. Истакнути чланови овог уметничког тима Оксана Сторожук и Милан Лазић овог пута показали су Рајни, Александру, Лани и Мини пут ка циљу стварања солистичке улоге.

Сања Вучуревић*

Сарадња Балетске школе са Балетом Српског народног позоришта

Јубилеј – 75 година Балетске школе

Професија балетски играч

Балетска школа у Новом Саду од свог оснивања 1947/48. школске године, па све до данашњих дана расадник је младих балетских уметника који, после завршене балетске школе своје каријере настављају са радом у балетским ансамблима. С обзиром на то да је Балетска школа у Новом Саду и основана за потребе ансамбла Балета Српског народног позоришта, њихова природна сарадња траје и унапређује се од самог оснивања па све до данашњих дана.

Школовање наших ученика траје осам година и карактерише га, пре свега, поступност у раду, развијање координације, мотивације и љубави према свакодневном раду како би се ученик оспособио за будућу професију балетског играча. Како би наши ученици у потпуности овладали свим тајнама балетске уметности, уз огроман рад на самој методици класичног балета, неопходно је укључити и развијати и играчко-сценске задатке.

Наступи ученика Балетске школе

Ученици Балетске школе у Новом Саду, традиционално имају више наступа током године и то их свакако чини сигурнијим и у самом извођењу задатих елемената. Међутим, један наступ у току школске године свакако се издваја као најважнији, а то је Годишњи концерт наших ученика који се одржава на Великој сцени Српског народног позоришта. Дирекција Балета Српског народног позоришта, схватајући значај наступа наших ученика у овом престижном театру, сваке године тим поводом уступа Велику сцену за наше потребе. Такав вид сарадње значајно утиче на даљи развој и успехе наших ученика и њихових педагога. Годишњи концерт ученика одржава се сваке године крајем фебруара или почетком марта и свакако да је то прилика када наши ученици могу да покажу све оно на чему вредно раде током године. Томе треба додати и још један значајан вид сарадње између Балетске школе у Новом Саду и дирекције Балета СНП-а, а то је и учешће наших ученика у текућем репертоару Балета СНП-а. Ова пракса траје годинама уназад и представља важан сегмент у развоју будућих балетских уметника. Упознајући се са класичним балетским репертоаром кроз директно учешће у балетским представама, као и неговањем класичног балетског наслеђа кроз методику класичног балета у школи, нашим ученицима се пружају изузетне могућности за развој и усавршавање.

Балетска школа у Новом Саду за Годишњи концерт пажљиво одабира и увежбава програм из широког класичног репертоара увек са задатком да негује класично балетско наслеђе. Јавним наступима не приказује се само свеукупан рад Школе и талентованост ученика, него је то један од начина којим се доприноси ширењу балетске културе и, уједно, обогаћује културни живот Новог Сада. Деценијама уназад дирекција Балета СНП-а континуирано прати такве наступе и подржава рад наше школе па је и сарадња координисана са циљем да међу дипломцима буде што квалитетнијих будућих балетских уметника.

** ауторка је директорка Балетске школе у Новом Саду*

Годишњи концерт Балетске школе у СНП-у
фото промо Балетске школе

ученици основне Балетске школе у *Крцку Орашчићу*
децембар 2022, фото М. Ердељи

Лариса Гајић*

Први кораци ученика Балетске школе на балетској сцени СНП-а

Нови клинци у Крцку Орашчићу*, у 162. сезони СНП-а... На заједничким пробама са ансамблом Балета СНП-а стичу драгоцено искуство. Управо овде, кроз игру професионалних балетских играча, они имају прилику да идентификују своје способности, компетенције и интересе, а неки од њих се одлучују за професионалну оријентацију у области балетске уметности.*

Српско народно позориште је 23. децембра 2011. године, на сцени „Јован Ђорђевић", премијерно извело балет *Крцко Орашчић* (*Шчелкунчик*) Петра Иљича Чајковског, у кореографији и режији госта из САД-а Елдара Алијева. Управо у овом спектаклу ученици основне Балетске школе остварили су своје прве балетске кораке на професионалној сцени. Од тада представа је изведена 72 пута и у њој је учествовало преко 400 ученика од првог до четвртог разреда у следећим улогама: деца на балу, лутке, мали мишеви, војници, мали пажеви. Неки од ученика, који су играли улогу деце у првом чину, данас су у сцени „Бал код Кларе" у улози родитеља неким новим генерацијама ученика. Овакав облик сарадње је веома значајан за наше ученике. Свако од њих машта да се појави на сцени и да одигра неку од улога у балету. То њих подстиче и мотивише да буду редовни на настави и да дају све од себе и на часовима класичног балета и на пробама.

Учешће у професионалној представи захтева темељне и опсежне припреме. Тако и наши ученици, с наставницима који су задужени за реализацију припрема, почињу са пробама у Балетској школи већ у септембру. Следећа етапа проба се одвија у балетској сали СНП-а заједно са члановима ансамбла Балета који играју у представи. На заједничким пробама овог типа наши ученици стичу драгоцено искуство. Управо овде, кроз игру професионалних балетских играча они имају прилику да идентификују своје способности, компетенције и интересе, а неки од њих се одлучују за професионалну оријентацију у области балетске уметности.

Врхунац марљивог и посвећеног рада заокружује излазак на велику сцену СНП-а. Сјај у њиховим очима и осмеси говоре више од сваке речи. Не треба заборавити на ангажовање наставника основне школе Ларисе Гајић, Јоване Лалић, Маријане Пеновић и Сање Фелбапов, које су одговорно, са много љубави и стрпљења, уз сарадњу са репетиторима из СНП-а Борисом Ладичорбићем и Радом Несторовић, приступају пробама и припремама ученика за наступ, проводећи сате не само радним данима него и суботом на пробама у Балетској школи и у СНП-у, улажући напоре да што више ученика добије прилику да учествује у представи.

Свакако треба споменути велику подршку директорке Балетске школе Сање Вучуревић у реализацији овог пројекта, која остварује комуникацију са дирекцијом Балета, обезбеђује потребне услове за одржавање проба, редовно посећује представу и пружа сваки вид подршке како наставницима тако и ђацима.

У име ученика и наставника Балетске школе желимо да балет *Крцко Орашчић* још дуги низ година пуни гледалиште велике сцене СНП-а, поклањајући новогодишњу чаролију и публици и учесницима.

** ауторка је наставница Класичног балета и шеф Одсека за класичан балет у основној Балетској школи у Новом Саду*

фото приватна архива

Срце и душа Технике

Разговор са Јеленом Даниловац, секретарком у дирекцији Технике Српског народног позоришта

Колико дуго си у Српском народном позоришту?

Никада нисам волела да на питање одговарам питањем! Колико дуго? Страх ме и изговорити. На данашњи дан 42 године и пет месеци… Мало ли је? А тако ми је пролетело.

„Цивили", како обично зовемо људе који су изван позоришта, најчешће се веома збуне када имају прилику да завире у просторе иза театарске завесе и кад се суоче са „машинеријом" која иза сцене омогућава да позоришне представе изгледају и функционишу онако како су то њихови аутори планирали. Како је својевремено изгледао твој први сусрет са театром? Да ли си била збуњена? Шта те је највише изненадило?

Ни мој први сусрет са радом „иза сцене" у театру није био свакидашњи, обичан. Пре доласка у позориште радила сам у банци, у Сомбору. Била сам секретарица генералног директора. Када сам дошла у Српско народно позориште, на самом почетку, још у старој згради Позоришта, сви смо седели заједно, у истој канцеларији – директор Технике, шеф сцене, секретар техничке дирекције и ја. Заједно смо чинили техничку дирекцију. И сви су непрестано улазили у канцеларију и из ње излазили, стално је била гужва, врева... То је за мене, с обзиром на искуства из банке, било нешто сасвим ново. Тога у банци није било. Убрзо сам схватила да тако мора да буде јер смо сви заједно у истом послу.

Е, када смо се преселили у садашњу зграду било је очаравајуће. Све је било ново и дивно – ходници, сцене, гардеробе. Искрено, уживала сам. Морам рећи и ово: ја и даље уживам. Узгред, радим у истој канцеларији још од 11. јануара 1981. године, седим за истим столом, на истој столици. Додуше, заменили смо је новом, али сам ону „стару" сачувала да ме подсећа на стара времена. У новој згради су ме, међутим, изненадили другачији односи између запослених. И даље је непрестано владала гужва, али се нешто у односима ипак променило…

Која су све твоја задужења у систему рада Технике? Претпостављам да је један од твојих послова координација између различитих служби унутар структуре Технике. Како то практично изгледа?

Мојих задужења је много и никад не знам шта је следеће. Ипак, већ и сама ова неизвесност „шта ће бити данас?" радује ме и волим да иза мене и мог рада постоји резултат. Координација је веома важна. Свесна сам да нисам идеална, али сам искрена и то наши људи знају, а пре свега они који су у сталном контакту са мном. Код мене нема увијања или пренемагања. Ако је нешто тако, онда је тако. Наравно, не каже се џабе „лепа реч и гвоздена врата отвара". Тога се држим и данас.

Ко су твоји омиљени сарадници међу сценографима, костимографима...?

Немам фаворите око сарадника, мислим на сценографе и костимографе. Сви су ми исти. Некима је потребно посветити више пажње, па се трудим да их испоштујем и помогнем колико могу. И веома ми је драго када их све поново видим.

Све дужности које обављаш уско су везане за планирање, а оно, у систему велике театарске куће каква је СНП, са три уметничке јединице, великим бројем премијера и репризама на чак три сцене, не може да буде једноставно.

Многи моји пријатељи ми кажу: „Благо теби, ти радиш у позоришту", јер мисле да је процес рада веома лак и да се ми ту на неки начин играмо. А када им објасним како започиње рад на представи, али и како тече процес израде сценографије и костима, онда се они замисле и кажу: „Па ви сте фабрика". И заиста – јесмо!

Позоришна публика, али чини ми се и многи у позоришту, не знају колико су процеси рада на драмским, оперским и балетским представама међусобно различити. Како се ове разлике одражавају на рад Технике? Шта процењујеш као компликованије – рад на драмским, оперским или балетским представама?

Суштински, нема разлике у процесу рада на стварању оперске, драмске или балетске представе. Па ипак, сваки од ових процеса има неке своје специфичности. И свакој представи се мора приступити са великом одговорношћу, потребно је добро испланирати све фазе рада да би сви послови били завршени на време.

Из најразличитијих разлога Техника бива суочена с временским теснацима. У кратком року треба реализовати важне елементе без којих нема премијере. Како се носиш с таквим ситуацијама?

Упркос добром планирању догађају се, наравно, и непредвиђене ситуације. Тада настају проблеми, а онда започиње игра живаца: како ћемо, на који начин, хоће ли бити готово, само да кашњење или одлагање не буде због нас, и тако даље. И онда, као чаробним штапићем, све се добро заврши. И буде премијера. То је најважније!

Шта су по твом мишљењу највећи проблеми који данас муче Технику СНП-а?

Мислим да је најтеже пронаћи простор за складиштење, односно одлагање сценографије и костима. Сви капацитети су нам одавно попуњени. Покушавали смо, сећам се, да као кућа на све могуће начине добијемо простор изван зграде где бисмо одлагали све што не може више да стане у нашу зграду. Нисмо, међутим, наилазили на разумевање. Оно што нам је било понуђено, није одговарало. Нико није схватао да нам је неопходна сува, прозрачна и пространа просторија. Свеједно да ли за складиштење сценографије или костима. А све је то у ствари наше благо!

Знаш у душу како функционишу сви елементи сложене машине каква је сценска техника – од првих скица сценографије и костима, преко рада у радионицама, намештања декора, мерачких и маркир проба и конфронтација, проба и накнадних корекција костима, па до складиштења кулиса. Како видиш тај процес? Шта је у њему најтеже, најкомпликованије?

Дуго година сам стварно у техничкој дирекцији. Свега је било… И увек на крају сезоне, пре годишњег одмора, једни другима пожелимо срећу и да нам следећа година, односно сезона не буде као она која је управо прошла. А оно… Продукције буду лепо замишљене, што ме, наравно, увек искрено радује, али се испостави да смо ми „десетковани". Почев од радионица. Једна по једна се осипају, нема заинтересованих да дођу јер су мале плате, а посла увек има много. Ништа није боље ни у бинским службама. Људи долазе, али много више одлазе, иду за бољом и већом зарадом. Само заљубљеници у позориште остају. Имала сам и ја кризу неколико пута... Одлучим: одлазим! Тражићу посао на другој страни! Доста ми је више, а онда ме позориште поново освести и – освоји! Кажем себи: „Седи ту где си и ћути". И тако, ево, 42 године... Ускоро ипак одлазим. Али не у другу фирму или на годишњи, него у пензију.

Александар Милосављевић

Милена Лесковац

Првих пет сталних сценографа

Српског народног позоришта (1. део)

Реч сценографија потиче из грчког језика, *scenografika* и у буквалном преводу значи писање сценског простора. Позоришна сценографија је много више од декорисања или аранжирања простора у којем ће глумци играти представу. Сваки простор, и онај у позоришној згради, али и било који други, може да буде позоришни простор ако се у њему игра представа и ако, као такав, пружа сценографу могућност да га уобличи. Сценографија може да буде и празан простор без и једног елемента, јер и такав простор пружа могућности за игру. Било који простор има могућности које сценограф може да искористи за позоришни представу. Сценограф ослобађа текст визуелних елемената и ствара простор у којем ће се прича, односно радња, дешавати. Сценограф трансформише делове текста у визуелне симболе, он „пише" својим језиком уметности, и прави визуелни омотач представе. Помоћу композиције и боја он прави простор за игру, додаје простору разне форме и фигуре, покретне и непокретне. Играјући се светлом и сенкама, као и различитим материјалима постиже невероватне ефекте у простору. Сценографија је партнер глумцу у игри, као што је и костим. Тео Ото, познати швајцарски сценограф, истакао је да сценограф није ни звезда, али ни прималац налога, него је партнер. Сценограф је партнер у сваком смислу – редитељу, глумцу, костимографу. У позоришту је сценограф равноправан са свим стваоцима представе, а сценографија је равноправна са свим елементима представе.

Мада је рад сценографа, као и костимографа, саставни део сваке позоришне представе, није увек било тако. Од оснивања Српског народног позоришта 1861. па све до 1927. не може се говорити о раду сценографа, јер сценограф у том периоду није ни постојао. Тада је СНП користило готове декоре које је набављало на распродајама фундуса мађарских и немачких позоришта или од немачких и мађарских путујућих позоришних трупа. Све представе су у почетку игране у неколико типизираних декора, који су били више декорација но права сценографија. Не треба заборавити чињеницу да је и СНП дуго било путујуће позориште, па је и декор морао да буде што мање захтеван за транспорт и постављање. Зато су куповане кулисе која су нудиле шаблонска решења те их је било могуће користити за неколико представа.

Први стални сценограф овог позоришта био је Миленко Шербан који је за СНП радио, са краћим прекидима, од 1927. до 1948. Одласком Шербана у Београд, на његово место долази Стеван Максимовић, који је све до 1978. и одласка у пензију, правио сценографије. У међувремену се јавила потреба за још једним сценографом па је 1950. примљен Владимир Маренић, који остаје до 1954. када одлази у Народно позориште у Београду, али наставља да повремено ради као гостујући сценограф у СНП. На његово место примљен је Милета Лесковац, који је цео свој радни век провео у нашем најстаријем театру. Одласком Стевана Максимовића у пензију 1978, примљен је Борис Максимовић који остаје до 1993, када одлази у Народно позориште у Београду.

Сваки од ових сценографа оставио је богат уметнички траг у развоју СНП, али и у свим театрима у Југославији, јер су сви они гостовали у југословенским позоришним центрима. Својом уметничком маштом и знањем они су оживљавали и уобличавали простор да глумцу, оперском певачу и балетском играчу омогуће бољу игру. Они су стварали слику о комаду, сваки на свој начин, јер решење увек зависи од личних афинитета сценографа, његове маште, знања и талента; сценограф је увек отворен за све могућности.

Миленко Шербан

(Черевић, 4. IV 1907 – Београд, 31. VII 1979)

Доласком Миленка Шербана у СНП престало је решавање сценског простора помоћу типизираног декора. По образовању био је сликар, а своје прве ликовне потезе направио је код учитеља Антона Рехака у родном месту и код сликара Васе Ешкићевића у Новом Саду. После завршене гимназије у Новом Саду, отишао је у Париз на Академију Колароси где је 1926–1927. учио сликарство код Пикара Ле Дуа и Андреа Фаварија и 1927, и повремено 1929. у атељеу Андреа Лота. Поред сталног сликарског рада, Шербан је од 1927. с краћим прекидима до 1941. радио као сценограф у Српском народном позоришту (1927/28. у Народном позоришту у Новом Саду – једно сценографско решење, од 1934. до 1936. у Српском народном позоришту – 14 сценографских решења и од 1936. до 1941. у Народном позоришту Дунавске бановине у Новом Саду – 27 сценографских решења, од 1942. до 1944. у Дунавском на-

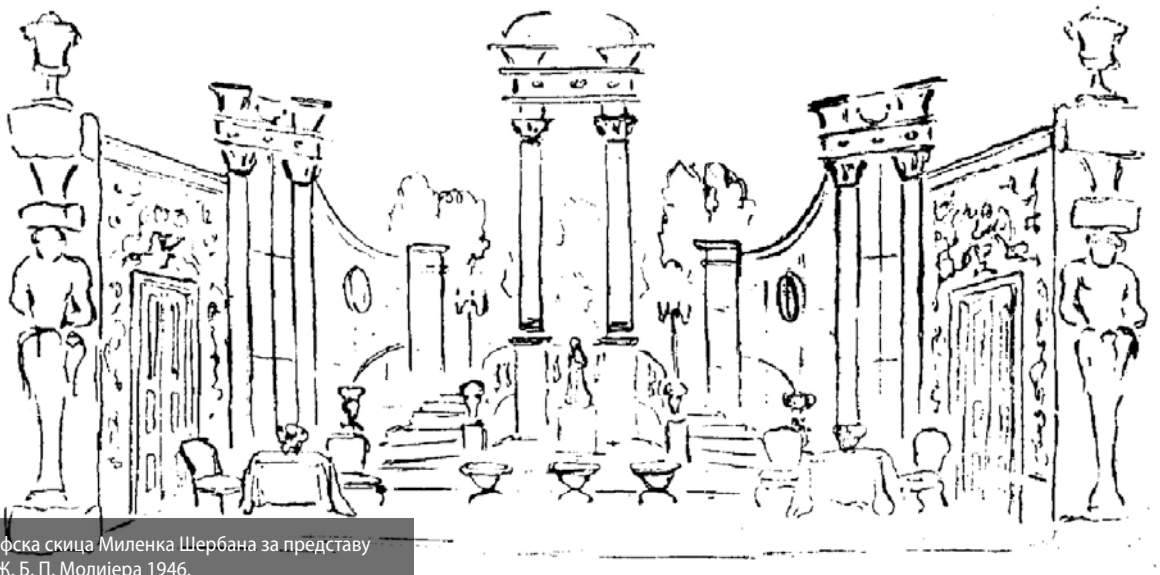
Сценографско решење Миленка Шербана за представу *Пера Сеѓединац* Лазе Костића, 1941.

родном позоришту у Панчеву – 35 сценографских решења, од 1945. до 1948. у Српском народном позоришту, односно Војвођанском народном позоришту – 19 сценографских решења). Од 1940. до 1943. радио је и у Уметничком позоришту у Београду, а од 1949. до 1972. у Југословенском драмском позоришту. Поред сликарског и сценографског рада Шербан је био једно време кустос и управник Музеја Матице српске у Новом Саду, а бавио се и педагошким радом као професор на Академији примењених уметности и Академији за позориште, филм, радио и телевизију у Београду.

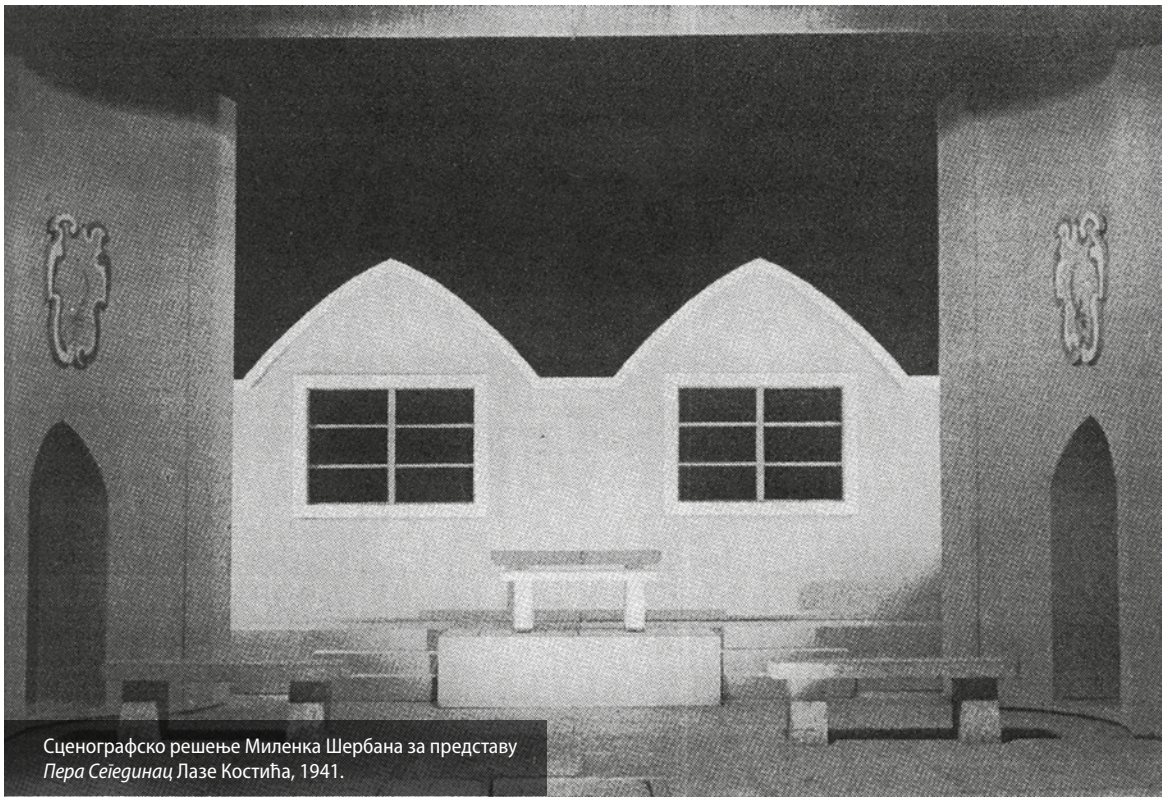
После „намештања" сценског простора састављеног од постојећих, шаблонских кулиса, долазак првог сценографа свакако је прекретница у раду нашег најстаријег театру, и то не само у визуелном доживљају представе, него и у приступу представи и односу глумца и редитеља према месту радње. Шербан је први сценограф који је у СНП-у креирао простор у којем се игра, осим визуелног, дао му је и нову драматуршку димензију. Сценографија тако престаје да буде само пуки амбијент (до тада често понављан) где се игра представа, него постаје релевантан део представе који, у садејству с редитељевим идејама, глумачком игром, али и писцем као аутором комада чини целовити уметнички чин и код публике ствара позоришни доживљај.

Сећајући се првих Шербанових сценографских остварења, његов сарадник и пријатељ Лука Дотлић истакао је да је Шербан први увео сценографију на сцену СНП-а: „први [је] на позорници у Новом Саду почео да остварује простор, амбијент и атмосферу као синтезу трију незаобилазних компонената на којима се оваплоћује позоришни чин", а то се јединство темељи на „дубоком значењу драмског текста, на замисли редитеља као његовог тумача и на визуелном сценском оквиру у коме треба да се одвија радња комада" (Лука Дотлић, *Миленко Шербан*, „Дневник", 3. VIII 1979).

Не треба заборавити да су материјалне могућности Позоришта током предратних, а нарочито првих година после рата, биле веома оскудне и да је Шербан морао свој уметнички рад да прилагођава овим околностима. Описујући рад Шербана у раном периоду стваралаштва Миленко Мисаиловић, редитељ, позоришни критичар и театролог, каже:

Сценографска скица Миленка Шербана за представу *Тартиф* Ж. Б. П. Молијера 1946.

Сценографско решење Миленка Шербана за представу *Пера Сеїединац* Лазе Костића, 1941.

„Шербан је своје најраније сценографије стварао рашчлањивањем постојећег 'сценског вакума' и све проницљивијим компоновањем на самој сцени. Отуда и извесна просторна маштовитост која се огледа у комбиновању већ познатих елемената да би се добила нова, непозната целина. Колико је ова сценографска комбинаторика диктирана нужношћу позоришне праксе а колико је произлазила из спонтане Шербанове тежње ка строгој економичности употребљеног материјала, тешко је утврдити. Углавном, смисао за комбинаторику остаје као један од начина на који је Шербан упознавао и испитивао сценски вакуум и мерио његову потенцијалност" (Миленко Мисаиловић, *Смисаона суїестивност сценоїрафија Миленка Шербана*, „Позоришна култура", 3–4, Београд 1971, 35–36).

Шербан је схватао сценски простор и настојао да увек трага за визуелном карактеристиком доба и средине које је писац задао, јер сценографија код публике прва наговести и нуди основне информације о представи. О уметничким квалитетима Шербанових сценографских решења можда је најбоље описао Миленко Мисаиловић наводећи решење за сценографију драме *Пере Сеїединца* Лазе Костића у адаптацији и режији Јосипа Кулунџића премијерно изведене 6. II 1941: „...то је сценографија која не описује историјско време и средину збивања радње, већ све то гледаоцу више сугерира крајње економичном употребом и осмишљеним распоредом архитектонско-предметних форми. Према томе, то није дескриптивна реконструкција епохе и средине, већ стваралачко изналажење и сугестивно уобличавање њихове суштине да би се добио тзв. 'мирис епохе' или 'мирис амбијента' или визуелни 'мирис прошлости'" (Миленко Мисаиловић, *Смисаона суїестивност сценоїрафија Миленка Шербана*, „Позоришна култура", 3–4, Београд 1971, 35–36).

Увођењем сталног сценографа, представе СНП-а нису само визуелно другачије изгледале, него су постале потпуно нови доживљај за публику, али су и глумци и редитељи приступали представи на сасвим другачији начин. Раније су представе игране у истом декору и он је служио тек као ликовна позадина глумцима, а редитељ је бирао које ће кулисе да искористи за одређену представу. Ангажовањем сталног сценографа представе не добијају само ново ликовно и визуелно обележје, но и ново значење. Шербан је током година трагао за најбољим и најадекватнијим сценографским решењима и усавршавао се у сценографији. Не треба заборавити да је он радио у СНП-у одмах после рата, да су прве представе игране у згради Мађарске римокатоличке читаонице, у порти католичке цркве и на Летњој позорници испред Читаонице, а да је тек 1. IX 1947. Позориште добило на коришћење зграду Дома културе (данас Позориште младих). Тадашњи услови за рад сценографа билу су крајње непогодни, без адекватних позоришних радионица за израду декора.

Нажалост, већина Шербанових сценографских скица није сачувана. Колико је познато, он је цртао на свему и свачему, на малим папирима, али и кутијама цигарета...

Невена Јанаћ

Молијер,
о једном славном *незнанцу*

Жан Батист Поклен Молијер
2022 – 400 година од рођења
2023 – 350 година од смрти

Прошле године је цела Европа обележавала 400 година од Молијеровог рођења. Ове године се Молијерова година наставља обележавањем 350 година од смрти.

Жан Батист Поклен је крштен 16. јануара 1622. године у цркви Светог Еустахија у Паризу. Рођен је вероватно дан или два раније. Огроман утицај на малог Жан Батиста имао је његов деда по мајци, Луј Кресе, који се није либио да се представља и као Луј де Кресе, иако без икаквог права и основа за то. Просто је волео *nobles* и сањао да ће се његов омиљени унук, који је рано показивао велику луцидност и љубав према књигама, наћи у вишој класи, у бољем друштву и на вишем положају од деде и оца. А они, далеко од тога да су били сиромашни. Наиме, били су грађани цењени по свом тапетарско-декоратерском занату који се преносио с колена на колено. Године 1631. отац Жан Батиста постаје декоратер краља. Задужење му је било да три пута недељно, пошто краљ устане, долази у његову спаваћу собу и поправља позлату на кревету или обавља друге неопходне тапетарске послове.

Мајка Жан Батиста је била бледа и болешљива. Угасила се када је њено дете имало десет година. Тада и деда по мајци Луј, поред оца, стиче старатељство над малим. Водио га је на вашаре, обожавао да га на раменима носи до Пон Нефа, где су се окупљали путујући глумци. Једном недељно водио га је у Бургоњску палату, где су се одржавале позоришне представе. Тамо је Жан Батист видео најпознатије комичаре тог доба Тирлипена, Готје-Гаргија и Дебелог Гијома.

Године 1635. деда је успео да наговори зета да малог Жан Батиста упише у чувену језуитску гимназију у Клермону која је нудила добро образовање, учење грчког, латинског и историје театра, а и не мање добро друштво из виших класа.

Жан Батисту се посебно допао Плаут и Теренције, италијанска комедија као и дела шпанских драмских писаца. Изгледа да се ту образовање и завршило, јер нема доказа да је заиста, како се у неким биографијама тврди, Жан Батист Поклен дипломирао право на Универзитету у Орлеану. Неки чак тврде да је диплому купио. Оцу за љубав.

Сигурно је, међутим, да је љубав према театру остала најзначајнији део његовог образовања па млади Жан Батист, тада двадесет–једногодишњи младић, оснива глумачку трупу и одлучује да постане глумац. То је подразумевало да се одрекне наследства, да живи као скитница и буде вечна мета напада такозваног пристојног света. Значајна је чињеница да је после смрти млађег брата он, ипак, наследио очев посао што му је омогућило директан приступ двору Луја XIV. Своју позоришну трупу званично је уписао код нотара, а овај догађај је забележен 30. јуна 1643. Трупу је основао са Мадленом Бежар, својом музом, сочном црвенокосом лепотицом која му је остала верна тридесет година. Молијер се касније оженио, али Мадленином ванбрачном ћерком Армандом, 1662. године, што је било пропраћено бројним гласинама.

Трупа је названа *Чувено позориште* или *Угледно позориште* (*Théâtre illustre*), а оснивач је, у тадашњем маниру да глумци носе измишљена имена, себи изабрао име Молијер. Ваљда зато што је Жан Батист Поклен желео стамену и јаку каријеру, јер ова реч, која датира из XV века, значи *камена кућа*. Неки реч *молијер* означавају и као *каменолом*, док други мисле да је означавала село на југу Француске, што је већ мање вероватно. На ову тему потрошено је много мастила, али тачно значење речи није одређено, нити пронађено.

Глумци су се звали Простак, Лепа Ружа, Труба, Госпођица од Каранфила…и један је био Молијер!

Иако су глумци у то доба били особе без права, људи чији друштвени статус није био различит од обичних скитница, млади Жан Батист, свестан чега се све одриче, ипак, жели позориште.

Посебну занимљивост, када су у питању Жан Батист Поклен Молијер и догађаји из његовог живота, представљају бројне непознате чињенице. Тако су настала обична нагађања. Рецимо да је извод из матичне књиге рођених пронађен тек 1820. године, а до тада није била позната ни година рођења највећег француског драмског писца.

Осим својих комедија, Молијер није оставио ниједан траг, посебно не писани. Нема дневника, забелешки, тефтера, нема ничега што говори о њему лично. Еспри-Мадлен, једино преживело његово дете, од четворо колико их је имао, успела је да загуби очеве рукописе, као и прву биографију *Живот господина Молијера*, штампану 1705. године.

Трупа је започела да игра у Паризу, али је убрзо понестало пара, а зарада није била довољна да би могли да плаћају закуп сале. Ово је Молијер платио затвором; на срећу Мадлена је изгледа добро познавала неког богаташа који је пристао да плати откупнину за затворску казну. Ипак су морали да напусте Париз.

Тринаест година Молијерова трупа је калила занат путујући по Француској, пре свега су наступали у Рену, Нанту, Бордоу. Молијер је, изгледа, увек веровао у своју срећну звезду и тачно знао шта жели, али док су они лутали Француском, Луј XIV је са шест година ступио на трон.

Свима је, међутим, сан био да се врате у Париз. У Молијеровој повести забележен је значајан датум: 24. октобар 1658. Тог датума је Молијерова трупа играла пред младим краљем Лујем XIV. Молијер је играо Корнејевог *Никомеда*. Представа је одиграна у Лувру, тадашњој краљевој резиденцији. У неким аналима је записано да је представа била досадна, да је Молијер врло млако одиграо улогу, али зато његов осећај за театар никада није могао да закаже. Ваљда овога свестан, после дубоког поклона суверену, Молијер моли за још мало пажње и дозволу да одигра још један мали дивертисман. Краљ је пристао. Тада је уследио успешан наступ. Кажу да је краљ раскопчао кошуљу, а да се краљица мајка смејала. Сви су се, уосталом, смејали. Молијер је тада имао написане само две комедије, али још не оне по којима ће постати славан. Но, и то је било довољно да његов таленат задиви краља те да овај Молијеру дозволи да у Палати Пети-Бурбон игра у алтернацији са Италијанском комедијом. То је већ само по себи, био огроман успех.

Било је, међутим, неопходно надмашити париску конкуренцију у још два театра, Бургоњској палати и Мареу. Молијер тада пише нову комедију. Године 1659, 18. новембра, први пут су одигране *Смешне прециозе*. Био је то успех какав до тада нико никада није забележио. Почетком 1661. реновирана је позоришна сала у Краљевској Палати, и од тада Молијерова трупа пре свега игра у њој, а то подразумева краљеву протекцију.

Што је слава већа, више је и непријатеља. Пуританцима се, природно, Молијерови комади не допадају, посебно им се не допадају његови драмски ликови. За већину ликова се шушка да су настали по моделу ове или оне особе с двора, или некога из тада славног париског салона. Молијерови комади су више пута забрањивани. Имао је, међутим, срећу јер једна од најмудријих глава епохе, Никола Боало, био је уз њега, баш као и Ла Фонтен, а краљ је Молијеру, као наследнику очевог и братовог заната, дозвољавао да долази у његову спаваћу собу – причало се да је волео да гледа Жан Батистово лице док посматра неку од куртизана. И при том се слатко смејао. Краљ је чак био кум Молијеровом прворођеном сину.

Као велики човек театра, Жан Батист Поклен Молијер је умро на сцени. Догодило се то 17. фебруара 1673. када је тумачио насловни лик у комедији *Уображени болесник*. На умрлици је писало да је Молијер по занимању тапетар-декоратер и краљев слуга. Није смело да пише: „глумац". Сахрањен је тајно, ноћу, на гробљу, са једним свештеником, али уз краљев благослов.

Ипак, његови јунаци су се *ad aeternam* расули по свету. Сада плејаду зелота демократије, полтрона свих врста, надри стручњаке с лажним дипломама, мизантропе, спин докторе, превртљивце и лажљивце, Елмире за паре, бахате развратнике, љубитеље страних речи, себичњаке, нарцисоидне балване, кукавице и шкртице, градитеље кула од карата, власнике радника, рупе без дна, незасите крадљивце живота… гледамо на телевизијским екранима, партијским академијама, козметичким салонима за развлачење усана, шопинг моловима… Тартифи су постали поборници за слободу народа са других континената, тресе их хуманитарна грозница; уображени болесници пуне кабинете психијатара и пију килограме прозака; слуге су постале консултанти и коучеви; маркизе непрепознатљивог пола се боре за виртуелни свет, без граница. Било чега.

Јер, Молијер је знао тајну формулу за добру комедију: није довољно да су ликови смешни, најважније је да су стварни и препознатљиви.

Молијерова фотеља у позоришту *La Comédie Française*

Ласло Блашковић

Последња позоришна представа

Радивоје Којадиновић у представи *Иванов*, 2007.
фото М. Ползовић

У зависности да ли је устао на леву или десну ногу, неки нетом пробуђени човек може закључити да је Нови Сад мали или велики град, прецизније речено, идеалан или накриво насађен. Наравно, ваља прво одредити релевантна мерила за могући закључак. Прва мера за меру могла би бити она античка, она која вели да савршено људско станиште одређује број шетачевих корачаја. Укратко, ако град можете прећи с краја на крај, а да не спаднете с ногу, онда је то насеље скоцкано управо за вас и можете у њему остати заувек, шеткајући се до изнемоглости тамо-амо, као Имануел Кант по свом родном лавиринту (названом просто – Кенигзберг).

Ако ли пак величину једног града одређујемо бројем позоришта који цвркућу у њему, ствар је опет дволична. Некад је, по том критеријуму, наш град минијатурна Вавилонска кула, а некад, опет, мишја рупа, како се узме. Хоћу рећи да је за број становника који се концентришу на овом месту количина институционализованих позоришта преобилна или недостатна, како вам драго.

Видим и сам: практично, нисмо закључили ништа у шта би се озбиљан човек могао заклети. Ако у варљиве аргументе не рачунамо и навијачке песме из деведесетих година, које су се тицале Атине и њене величине, не обазирући се на савремене античке аршине у процени њених ошрашћених грађана на трибинама кошаркашких арена, а упркос изненадном брачном предлогу нашег тадашњег председника, који је, на опште изненађење запрошених, тражио да се Србија и Грчка уједине у једну државу, ако се, не рачунајући мене, тог бизарног политичког геста неко још уопште сећа. Колико би се тачно, у том случају, број наших театара повећао, не бих знао да одговорим, али би то сигурно знатно увећало број драмских ситуација, у којима, као протагонисти или натуршчици, и без жеље или референдума, стално учествујемо.

Ноћ је постала тако присна, да личи на мали трг (певао је шпански песник, аутор *Дома Бернарде Албе*, драме која је, а у режији Дејана Мијача, те и те године, упослила већи део запостављеног женског ансамбла СНП-а). Али тај вечни стих даје још једну, ма колико било варљиву, дефиницију величине нашег града, а и градова уопште, сажету у премиси: овде се сви познају.

Да, то би могло да буде тачно. Када прошетате Новим Садом, у овом или оном правцу, можете се изненадити једино ако не сретнете никог познатог. Онај ко жели да се преда својим мислима и прескочи успутне поздраве, руковања и климоглаве, боље да не излази из куће, ако већ неће да лута са штаницлом на глави. И где год се такнете – нешто тишти.

Душко Попов, некадашњи секретар Матице српске, који је, седећи у првом реду Свечане сале, збуњивао говорнике, правећи болне гримасе, док је концентрисано вукао до бола ресице својих ушију, саставио је, као истински ентузијаста у позоришту и уопште, свеопшту Енциклопедију Новог Сада, у којој сам, уз логичну одредницу о мом оцу, познатом дечјем писцу, нашао и једну изненађујуће неочекивану и сажету формулацију, која се бавила кратким, срећним животом Павла Блашковића, угледног занатлије ципеларске оријентације, испод чијег су мајсторског писма, на зиду наше радње, жутиле фотографије мојих стрица и тетке, пасионираних посетитељке Српског народног позоришта.

Осим поменутог Попова, теткин удварач био је и Раде Којадиновић, тадашњи ђак Државне позоришне школе у Новом Саду, на које је мој деда, ограничен сопственим енциклопедијским житијем, гледао с благонаклоним презиром. Тетка је, међутим, дала своју ручицу трећем ђувегији, који се појавио изненада у возу Нови Сад–Београд и шармирао удавачу необичном животном причом и црним брчићима.

Недавно сам од Александре Плескоњић чуо да се Раде Којадиновић никад није ни женио. Свет је једноставан као решење Поовог „Украденог писма" или несагледиво компликован као Свемир, вели отприлике један Борхесов јунак, који нам теоријски показује како се, овако или онако, постаје кафкијански матори момак, или улази у неку енциклопедију.

Кажем, у релативно малом позоришном граду све је наизглед повезано. Наиме, исту аријu из славне опере, коју је (како наводи у свом најновијем роману) слушао Слободан Тишма, некада давно, кад се Српско народно позориште још теснило у Дому културе, преко пута Дунавског парка и тениског игралишта, где је одлазио најпрво с родитељима, а потом најчешће сам, исту ту арију, својим сам ушима чуо, звиждуће неки пролазник, сакривајући се од знанаца високим оковратником и беретком набијеном на ћелаво теме, а тај се пролазник звао (препознао сам га по кораку) Александар Тишма, ако нисам помешао ту двојицу презимењака, што је већ постало опште место, као што је то и овај немерљиви град.

Оно што ме и даље изненађује може се описати једном позоришном сценом, у којој сам и сам, стицајем околности, учествовао. Гледао сам, као гимназијалац, из првог реда велике сале новоизграђеног Српског народног позоришта, гостовање Атељеа 212, с представом Едена фон Хорвата *Приче из Бечке шуме*, када лик (који тумачи Драган Николић) гурне од себе, у афекту, дечја колица из којих се назире лутка, једна артифицијелна беба, рецимо. Позорница је, наравно, другачија од оне матичне и одгурнута колица се бескрајно дуго котрљају на точкићима опточеним дебелом гумом, сви су зауставили дах, и публика и глумци, стоје и чекају трен у којем ће се колица зауставити. Колица се, међутим, полако али незаустављиво приближавају ивици естраде, у часу схватам да ће, ако ускоро точкови не престану да се окрећу, колица завршити у непотребном, реалном свету, оном изван уметности, на другом крају града… У мом наручју!

Дечја се колица застају на самој ивици, ни тамо ни овамо, фатални замах лептирових крила могао би пресудити. Али, само што смо помислили да се чаролија не прекида, да ће срце наставити да лупа нормалним ритмом и темпом, један откуцај ипак превагне, колица се стропоштавају с позорнице. Успевам да их ухватим на пола пута и вратим на право место, умало да не добијем аплауз. Глумац притрчава и повлачи реквизит у дубину сцене.

Можда бих у његовим очима могао да видим светлац захвалности, када не бих био престрављен чињеницом што она лутка из колица заиста почиње да вришти…

Радивоје Којадиновић и Тијана Максимовић у представи *Повратак Казанове*, 2007, фото М. Ползовић

Владимир Логунов

(28. VII 1942. Београд – 11. XI 2022. Београд)

КОРЕОГРАФ, БАЛЕТСКИ ИГРАЧ И ПЕДАГОГ

фото А. Васиљевић

Одмерен а ауторитативан, ненаметљив а свеприсутан, Владимир Логунов био је од оних чија реч има тежину, а појава изазива поштовање. Он је запажени солиста Балета Народног позоришта у Београду, награђивани кореограф, омиљени професор балетске школе „Лујо Давичо", цењени члан Удружења балетских уметника Србије чији је председник био у два мандата.

Прва сазнања о игри добио је у Сплиту, на часовима код Миле Катић, да би 1964. године дипломирао у београдској балетској школи у класи Нине Кирсанове. Одмах по завршетку школовања примљен је у Балет Народног позоришта, где већ прве сезоне уз ансамбл деонице добија и мање солистичке улоге. Сматран је карактерним играчем, па је и сам тврдио да су му такве улоге најбоље пристајале. Без обзира на ову категоризацију, с Јеленом Шантић као Никијом играо је Солара у балету *Бајадера*, Јованки Бјегојевић био је партнер у Бизеовој *Симфонији*. Био је запажен као шумар Хиларион у *Жизели*, Ротбарт (*Лабудово језеро*), Дроселмајер (*Крцко Орашчић*), Везир (*Охридска легенда*), Каренђин (*Ана Каренђина*), Дапертуто (*Хофманове приче*), брилијантан, позоришном наградом овенчан Копелијус (*Копелија*).

Кореографија га је привлачила и занимала још као младог играча, али је чекао да дубље проникне, открије, научи и сагледа све финесе, као и технику класичног балета, да би се упустио у кореографски рад. На московској Позоришној академији – ГИТИС био је 1975. на специјализацији управо из ове области, након чега се све озбиљније окретао кореографији. Прво професионално кореографско остварење било је за позориште „Бошко Буха" још 1973. У Келну 1974. на међународном такмичењу за кореографе поставља кратак балет на музику Зорана Ерића *Иза сунчевих зрака*. Прва представа коју је урадио за Балет Народног позоришта у Београду била је *Форма вива*, 1979, играчки квинтет на Вивалдијеву музику, изведен на отварању 111. сезоне, уз Трнинићеве кореографије *Игра* и *У баштама Гранаде*. Да се у овој улози добро снашао говори и то да је на Југословенским балетским такмичењима у категорији кореографи, у Новом Саду, освојио две бронзане - 1982. и 1984. и сребрну медаљу 1986. године.

Логунов је раду на кореографији прилазио студиозно, проучавајући само дело, стручну литературу, пратећи рад других кореографа, нарочито када су у питању класична традиционална остварења, док се за оригинална ауторска дела повиновао музици као основној инспирацији. Сарађујући годинама с Парлићем упијао је и прихватао његова кореографска, стваралачка начела – изаћи у сусрет играчу, приближити му психологију лика који интерпретира, наћи кораке у којима се и извођач добро осећа. Није се препуштао импровизацији и тражењу корака у сали већ је знао како жели да изгледа свака поједина сцена будуће представе. За Логунова добра сарадња са репетиторима такође је била кључ успеха једног дела.

Као кореограф Логунов је осим са Народним позориштем у Београду остварио сарадње са свим балетским центрима бивше Југославије – СНП у Новом Саду, ХНК у Загребу и Сплиту, Македонски народен театар у Скопљу и Народно позориште у Сарајеву. Такође је радио кореографије и за балет из Рагузе (Сицилија) и кипарски балет. Наравно, за матичну кућу ствара највише, а то су уз већ поменту представу *Форма вива*, *Лицитарско срце* (1981), *Дон Кихот* (1988), *Кармен* (1991), *Успавана лепотица* (1996), *Јесењи плусак* (1999), *Др Џекил и мр Хајд* (2001), *Слика Доријана Греја* (2015), као и опере *Евгеније Оњегин*, *Атила*, *Отело*, *Травијата*, *Кћи пука*, *Конзул*, *Пепељу-*

ја, *Фигарова женидба*, *Ловци на бисере*, *Маџбет*, *Дон Карлос*, *Адриана Лекуврер*. За СНП у Новом Саду поставио је више балетских и оперских представа: *Кармина бурана* (1992), *Кармен* (1992), *Серенада* и *Болеро* (1993), *Поема о љубави* (1996), као и за опере *Травијата*, *Мајска ноћ*, *Слепи миш* и за мјузикл *Човек од Ла Манче*. Последње остварење балет *Охридска легенда* изведен је 2021. поводом обележавања 70 година балета Српског народног позоришта. Урадио је више кореографија за мјузикле Позоришта на Теразијама.

За ХНК и Балетску школу у Загребу поставио је *Симфонију у Це-дуру*, за ХНК у Сплиту *Симфонију из Новог света*, за сусрете у Љубљани кратке балете *Сусрет*, *Месечева соната*, *Терпсихора*, *Cartoon*. За Рагуза балет из Италије ради *Симфонију из Новог света*, а за балет на Кипру *Крцка Орашчића*, *Балет* и *Кармен*. За Македонски народен театар: *Ташула, охридска робиња*, а за Народно позориште у Сарајеву *Изложбу слика*.

Кореографисао је и за балетске школе из Загреба, Новог Сада и Београда, а *Крцко Орашчић* којег је урадио за Балетску школу „Лујо Давичо" се од 1992. изводи као школски новогодишњи концерт.

Осим играчке и кореографске каријере Логунов је био педагог у Балетској школи „Лујо Давичо". Такође, као шеф и директор предводио је оба национална балтска ансамбла – Балет Народног позоришта у Београду (1979/80. до 1985/86) и Балет Српског народног позоришта из Новог Сада (2012/13. до 2015/16). Члан је жирија Међународног балетског такмичења у Варни 2008. и 2010. године.

За свој рад Владимир Логунов добио је више значајних признања. Кипарски комитет за игру именовао га је за почасног члана кипарског балета. Од Заједнице музичких и балетских педагога Србије добија награду за вишегодишње свестрано деловање у образовању младих талената. За представу *Др Џекил и мр Хајд* прима награду Удружења балетских уметника Србије „Димитрије Парлић" за најбоље кореографско остварење у сезони 2001/02, као и годишњу награду Народног позоришта у Београду. Удружење балетских уметника Србије награду за животно дело доделило му 2003. године. Добитник је признања за врхунски допринос националној култури. „Ванредни златни беочуг" Културно просветне заједнице Београд припао му је 2014, а 2021. уочи Видовдана уручена му је Златна медаља за заслуге.

Логунов је сахрањен у Алеји заслужних грађана на Новом гробљу у Београду 17. новембра 2022, а иницијативу Удружења балетских уметника Србије да наш Влада баш ту почива, подржале су балетске школе, позоришта, плесне трупе и значајни појединаци.

За Удружење балетских уметника Србије
Ива Ињатовић

Љубиша Лазаревић
диригент

(Сомбор, 21. VI 1933 – Београд, 15. XI 2022)

фото Позориште на Теразијама, Београд

Гимназију је завршио у Вршцу, а даље школовање наставио је на Музичкој академији у Београду најпре на теоретском, а затим и на Одсеку за дириговање. Као студент генерације, добио је стипендију за усавршавање на пољу мјузикла и оперете у Бечу. Дириговао је бројним хоровима и радио као професор у музичкој школи „Војислав Вучковић". Готово цео радни век провео је у Позоришту на Теразијама где је остварио преко 30 премијера, са жељом да постави мјузикл и оперету на стални репертоар и тиме допринесе у стварању првог и јединог музичког позоришта на Балкану. Сахрањен је 17. новембра 2022. на Новом гробљу у Београду. Свој први премијерни наступа имао је 1963. године (*Пут око света*). Од оперета *Весела удовица* Ф. Лехара и *Кнегиње чардаша* И. Калмана, преко мјузикала *Прича из западног квартa, Виолинисте на крову*, *Цигани лете у небо*, *Човек од Ла Манче*, *Сплитски акварел*, *Вечити студенти*, *Мој дечко*, који су праизведени на овим просторима, низали су се бројни домаћи и страни мјузикли у којима је сарађивао са великим редитељима и кореографима. За такве пројекте бивао је вишеструко награђиван и проглашаван за истакнутог уметника. Успешно се бавио и педагогијом на катедри глуме у Новом Саду и на БК академији у Београду. За многе је радио оркестрације и препеве сонгова на српски језик.

Као зрео уметник, гостовао је у Српском народном позоришту и дириговао у једној од најуспешнијих представа на оперском репертоару, у мјузиклу Џерија Бока и Џозефа Стејна *Виолинисте на крову* у режији Воје Солдатовића са Зафиром Хаџимановом у главној улози. Да је то култна представа СНП-а, сликовито нам дочаравају подаци да је извођена 120 пута, чак десет година у континуитету од премијере 1992. до последњег извођења децембра 2003. *Виолинисте* је освојио срца гледалаца, више од 73.000, који су салу испуњавали до последњег места, а историјском успеху допринело је суверено дириговање Љубише Лазаревића, чије име остаје један од именитеља у синониму за маестралну интерпретацију. Остала дириговања у СНП-у: *Човек од Ла Манче* Мича Лија и препевао је сонгове за оперету *Кнегиња чардаша* Имреа Калмана (1989) и за поменути мјузикл *Виолинисте на крову* Џ. Стејна и Џ. Бока.

Енциклопедија Српског народног позоришта (I том)
СНП, Нови Сад 2021.

Енциклопедија Српског народног позоришта (II том)
СНП, Нови Сад 2021.

Енциклопедија Српског народног позоришта (III том)
СНП, Нови Сад 2021.

Награда „Лаза Костић" за издавачки подухват године

Жири за доделу награде „Лаза Костић" одлучио је да Награду за издавачки подухват године додели Српском народном позоришту за *Енциклопедију Српског народног позоришта 1861-1986* (I-III тома). Жири је радио у саставу Владимир Гвозден – председник, Милица Вучковић и Горан Ибрајтер – чланови жирија. Награду је у име Позоришта примио в.д. управника **др Зоран Ђерић**, 7. марта, након свечаног отварања Сајма књига у Новом Саду.

Зоран Максимовић
Обнова Српског народног позоришта после Првог светског рата 1918–1921.
СНП, Нови Сад 2021.

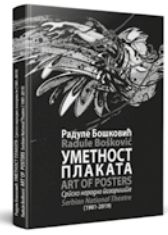
Ивана Илић Киш
Балет: Грађа за репертоар Српског народног позоришта (2003–2020)
СНП, Нови Сад 2020.

Марко Малетин
Сутон војвођанске позоришне традиције
СНП, Нови Сад 2017.

Сенка Петровић
Сан од 6 дана, 16 сати и 3 минута
СНП, Нови Сад 2021.

Владимир Митровић
Радуле Бошковић – Уметност плаката
КЦ Војводине и СНП, Нови Сад 2019.
(монографија)

Даринка Николић
Дејан Мијач
СНП, Нови Сад 2017.
(монографија)

Ивана Илић Киш
Живот, књижевно и позоришно дело Атанасија Николића (1803–1882)
СНП, Нови Сад 2021.

Ана Ђорђевић
Смедерево 1941.

Александар Милосављевић
Страдање глумаца СНП-а у Смедереву 1941
СНП, Нови Сад 2019.

Марина Татић – Лозјанин
Сећање на стару кућу: Прикази из часописа „Позориште" СНП-а у Новом Саду, 1969–1977
СНП, Нови Сад 2017.

Немања Совтић
Мирослав Чанталовић
СНП, Матица српска и Завичајно удружење „Гламочко коло", Нови Сад 2021.

Ненад Вујановић Шеша
Сукоб
СНП, Нови Сад 2019.

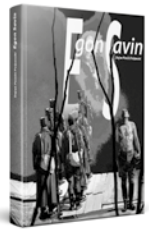
Александар Милосављевић и Радослав Весњић Млађи
Позориште као судбина или прича о позоришној породици
ПМВ и СНП, Нови Сад 2017.

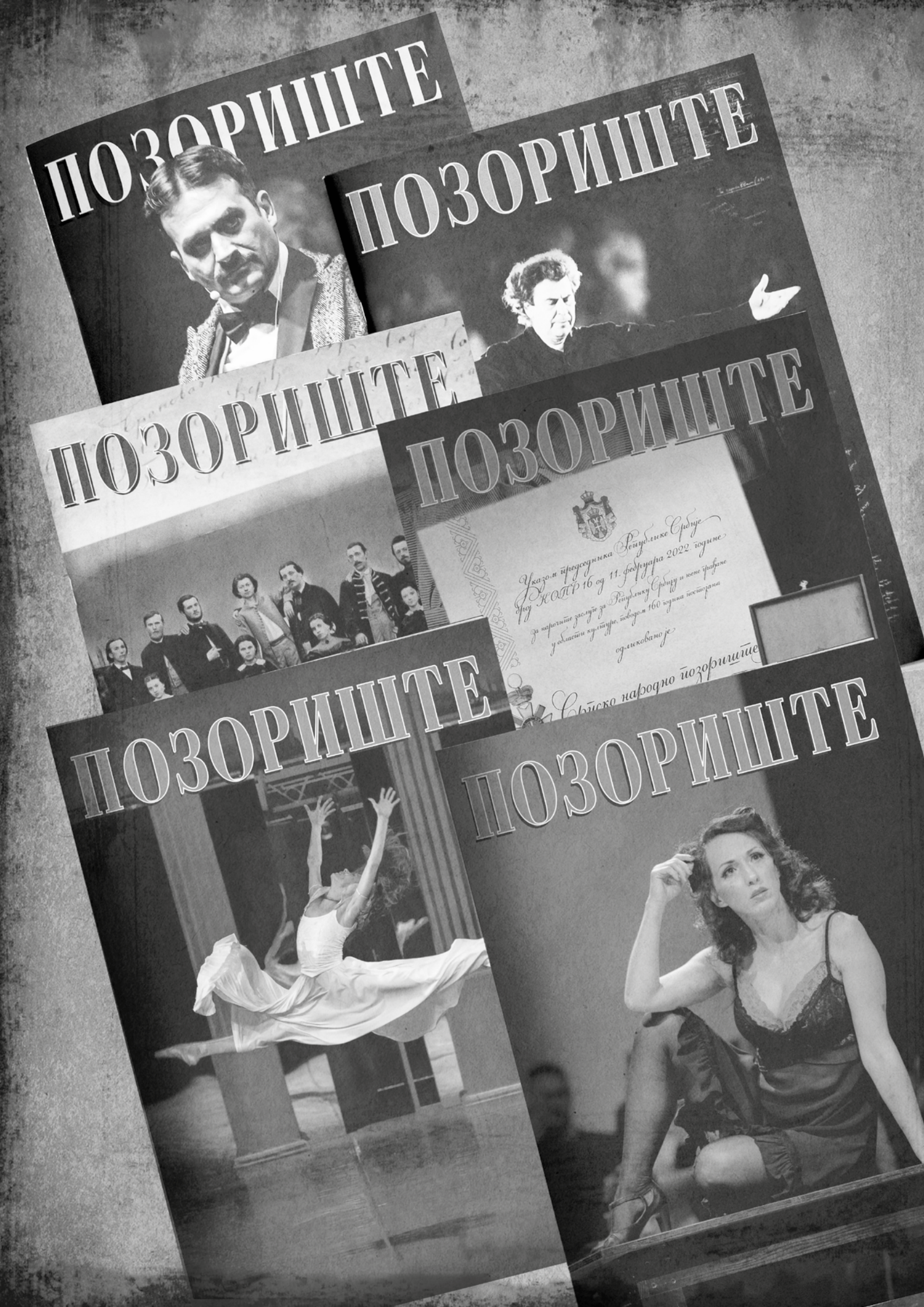
Александар Милосављевић
Љубослав Мајера, редитељ
СНП, Нови Сад 2020.
(монографија)

Павле Јефтић
Дневник представа новосадских позоришта 1919–1941
СНП, Нови Сад 2017.

Дејан Пенчић Пољански
Егон Савин
СНП, Нови Сад 2011.
(монографија)

ПОЗОРИШТЕ
ПОЗОРИШТЕ
ПОЗОРИШТЕ
ПОЗОРИШТЕ
Указом председника Републике Србије
број КОПР 16 од 11. фебруара 2022. године
За нарочите заслуге за Републику Србију и њене грађане
у области културе, поводом 160 година постојања
одликовано је
Српско народно позориште
ПОЗОРИШТЕ
ПОЗОРИШТЕ

